

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/329327624>

OTİZM VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Article · November 2018

CITATIONS
0

READS
84

3 authors, including:

Alev Gırlı

Dokuz Eylul University

44 PUBLICATIONS 127 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Otistik Kaynaştırma Öğrencilerinin Öğretmenlerinin ve Rehber [View project](#)

Okul Öncesi ve İlkokul Dönemindeki Potansiyel Üstün Zekalı/Yetenekli Çocuklara Yönelik Tanılama ve Farkındalık Çalışması [View project](#)

OTİZM VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

OTİSTİK KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİNİN
ÖĞRETMENLERİ VE REHBER ÖĞRETMENLERİNİN EĞİTİMİ PROJESİ

Sınıf Öğretmeni El Kitabı

Psikolog Dr. Alay GİRLİ

OTİZM VE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Sınıf Öğretmenleri için El Kitabı

Psikolog Dr. Alev Girli

Önsöz

Son yıllarda otizm ve Asperger sendromu tanılı çocukların sayısında artma olduğu gözlemlenmektedir. Bu artışın olası nedenlerinden biri tanı kriterlerinin daha biliniyor olması, bir diğeri ise bu gruptaki çocukların gerçekten sayısının artmasıdır. Bunun yanı sıra erken tanı ve iyi bir erken eğitim programı ile okul öncesi dönemden itibaren kaynaştırma eğitiminden yararlanan otizm tanılı çocukların sayısı artmaktadır.

Ülkemizde de otizmlili kaynaştırma öğrencilerinin sayısı hızla artmaktadır. Bu süreçte eğitimciler, rehber öğretmenler, okul yöneticileri, öğrenciler ve aileler bazı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Kaynaştırma eğitiminin beklenen yararları olan, otizmlili öğrencinin akranları tarafından sosyal kabulünün sağlanması ve akademik becerilerinin artması için okuldaki eğitim personelinin her birine düşen görev ve sorumlulukları ilgili yönetmelikler ve genelgelerle belirlenmiştir. Ancak bu görevlerin layıkıyla yerine getirilebilmesi bazı bilgi ve beceriler gerektirmektedir. Bu gereksinimi karşılamak amacıyla ODER tarafından hazırlanmış ve İzmir Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmiş olan “OTİZM ve KAYNAŞTIRMA PROJESİ” kapsamında, 30 saatlik rehber öğretmen ve sınıf öğretmenleri eğitimi gerçekleştirilmiş, 4 pilot okulda aileler, okuldaki eğitimciler ve kaynaştırma öğrencisinin sınıf arkadaşlarıyla toplantılar, etkinlikler yapılmıştır.

Kitabın içeriği projenin danışmanı ve eğitimcisi olan Alev Girli’ nin “Otizm ve Kaynaştırma Eğitimi” kitabından yararlanılarak oluşturulmuştur. Eğitime katılmış sınıf öğretmenlerinin yanı sıra İzmir ilindeki diğeri sınıf öğretmenlerine de dağıtılacak olan bu el kitabının, öğretmenlere kaynaştırma sürecinde başvuru kaynaklarından biri olarak yardımcı olması umulmaktadır.

Öğretmenlerimizin mail ile geri bildirimde bulunması veya soruları yeni çalışmalar için yol gösterici olacaktır.

Proje Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Alev Girli

I.BÖLÜM

Otizm ve Asperger Sendromu

Bölüm I

Otizm ve Asperger Sendromu

1943 yılında Kanner ve 1944 yılında Asperger tarafından tanımlanan otistik özellikler yaygın gelişimsel bozuklar içerisinde yer alan iki ayrı tanı kategorisi olarak 1994 'te DSM IV te yer almıştır. Burada tanı ölçütlerine yer verilmemiş olup aile ve eğitimciler açısından bu çocukları daha iyi tanıma ve anlamamıza yardımcı olacak özellikleri üzerinde durulmuştur.

Otizm ve Otistik Çocukların Özellikleri

Otizm, sosyal etkileşimde, sözel ve sözel olmayan iletişimde bozukluklarla, tekrarlayan davranışlar ve ilgi alanlarının sınırlılığı ile karakterize edilen nöro-gelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal Etkileşim Eksikliği:

Otistik özellikleri olan çocuklar, göz teması kurmaktan hoşlanmaz, bu nedenle konuşurken veya biz konuşurken gözlerimize bakmaktan kaçınır, çoğu zaman ağızımıza bakarak dinlerler. Bebeklik döneminde öğrenilen bay bay, baş baş yapma, el sallama, merhaba demek için elini uzatma, öpücük verme, kendine gülen birine gülümseme gibi sosyal iletişim becerilerini yapmazlar.

Diğer insanlara, özellikle çocuklara ilgisizdirler. Sokulgan değildirler, ama bazıları fiziksel temastan hoşlanabilir. Aile bireyleri ya da bakıcısı ile iletişim kuran onların kucaklamasına izin veren otistik bir çocuk kendi yaşıtları veya yeni gördüğü birine onları görmemiş gibi ilgisiz kalabilir, oynamak veya bir şeyi alıp vermek için sosyal ilişki kuramazlar.

Sosyal etkileşimi edilgen olarak kabul eder, bazen karşısındaki kişiden gelen iletişimden hoşlanıp olumlu tepki verebilir ama bu tepki karşılık verme, ilişkiyi karşılıklı olarak sürdürme değildir; sadece tek yönlü olarak, edilgen olarak izin vermektir. Ara sıra, tesadüfen diğer insanlara yaklaşır. Ama bu yaklaşım uygun ortamda olmayıp tekrarlanan davranışlarla gerçekleşir. Yaklaştıkları kişilerden gelen tepkilere çok az dikkat ederler ya da hiç etmezler. İstekleri olduğunda, ilgi alanlarına giren bir şey varsa yaklaşır ancak isteklerini bizim alıştığımız yollardan örneğin "ver" diyerek veya "ellerini uzatarak" belirtmek yerine bağırarak, zıplamak, huysuzlanmak gibi davranışlarla ifade ederler.

Sözel ve Sözel Olmayan İletişimde Yetersizlik

Otizmi olan çocuklar, iletişime girmekten zevk almadıkları için iletişimin sosyal amaçlı kullanımına önem vermez. Bu durum "konuşması" iyi gelişmiş çocuklar için bile böyledir. Çünkü onlar başkaları ile monolog halinde konuşurlar, diyaloga girip karşılıklı konuşmazlar. "Nasılsın" "bugün okulda neler yaptın" veya "yemeği sevdim mi" gibi sosyal amaçlı sohbetlerden hoşlanmaz. Karşısındaki kişinin de bu konularda düşüncesini merak etmez. Genellikle gereksinim duyduğu bir şeyi elde amaçlı ve karşısındakinin cevabına dikkat etmeden monolog şeklinde konuşurlar.

Otistik çocukların duydukları kelimeleri anında tekrar etmesi (anında ekolali) ya da daha sonra tekrar etmesi (gecikmeli ekolali) olarak tanımlanan ekolali konuşmaya başlayan bütün çocuklarda görülen geçici bir dönemdir. Otistik çocuklar, ezberledikleri kelimeleri duydukları ortamlara benzer durum için o andaki istek veya duygularını anlatmak için, diğer bir deyişle iletişim olarak kullanmaktadır. Bunun nedeninin öğrendiklerini yeni durum ve ortamlara uyarlayamamaları olduğu düşünülmektedir.

Sözel olarak iletişim kurabilen çocukların ses tonu tekdüzedir. Konuşmanın içeriğine ve o andaki duygularına uygun tonlama yapamazlar. Çok kısık veya yüksek sesle konuşma, diğer bir deyişle sesin şiddetini ayarlayamama sık görülen bir durumdur. Zamirleri doğru kullanmayı öğrenmekte zorluk çekerler. Kendilerinden üçüncü şahıs gibi bahsederler, iyelikleri kullanmakta zorlanırlar. Edatların kullanımı, zaman kavramının kullanımı ve gramer hatalarına sık rastlanırlar.

Dilin, diğer insanlara bilgi aktarmaya yarayan bir araç olduğunu kavrayamazlar. Kendi gereksinimlerini karşılamak için soru sorabilir ama duygu ve düşünceler hakkında konuşmakta zorluk çekerler. Diğer insanların duygu, inanç ve fikirlerini anlayamazlar. Mutluluk, üzüntü gibi temel duyguları çoğu zaman anlamalarına ve kullanabilmelerine rağmen şaşkınlık, hayal kırıklığı gibi daha karmaşık duyguları hem kendilerinde hem de başkalarında anlamada sorun yaşarlar.

El-kol hareketleri, yüz ifadeleri ya da ses tonundaki anlamı pek anlayamazlar. İleri derecede fonksiyon gösterebilen çocuklar el-kol hareketlerini kullanabilseler de bunlar tuhaf ve anlamsız olur. Konuşmanın anlamını değiştiren ses tonu, vurgular, jest ve mimikler gibi ipuçlarını anlama sorunları nedeniyle söyleneni olduğu gibi anlarlar. Bir elbise için "çok yakışmış" dediğimizde bunun övgü mü yoksa aslında "pek güzel olmamış"ı içeren bir eleştiri mi olduğu bu cümleyi söylerken kullandığımız ses tonu ve mimiklerimizle ayırt edilir. Otizmi olan bir çocuk bu sözel olmayan mesajları yorumlayamadığı için sadece duyduğu kelimelerin anlamları çerçevesinde değerlendirme yapar. Konuşurken söylediklerini destekleyecek uygun jest ve mimikleri, uygun ses tonunu kullanmakta zorluk çeker, çoğu zaman bunlar arasında uyum olmaz.

Dili çok basit bir şekilde kullanırlar ve anlarlar. İyi düzeyde konuşma becerisine sahip olanlar pek çok yeni ve zor kelime öğrenip bunları kullanabilirler. Fakat bu konuşmalar sosyal amaçlı olmaktan ziyade bildikleri ve ilgilendikleri konularda takıntılı konuşmalardır.

Kelimelerin yoğun olarak bulunduğu sosyal sohbetleri, edebiyatı, özellikle bilim-kurgu ve ince mizah gibi uğraşları yeterince izleyemezler. Soyutlamalar, şakalar, metaforlar, edebi anlatımlar, imalar, ince mizahi sohbetler gibi diğerlerinin düşüncelerini, birden fazla seçeneği olan, kurgusal durumları anlamakta zorluk çekerler. Bu nedenle edebiyat ve yoğun sohbetlerden sıkılırlar. Kelimeleri somut anlamlarıyla anlar ve kullanırlar, bu durum buldukları ortamda yapılan şakaları anlamamalarına, kırılmalarına, üzülmelerine neden olabilir.

Sembolik Oyun ve Yaratıcılık Gerektiren Etkinliklerde Sınırlılıklar

Otizmi olan bir çocuk, nesne ve oyuncaklar ile diğer çocuk ve yetişkinlerle sembolik oyunlar oynayamaz. Arabaları sürmek, garaja koymak, tamir etmek gibi sembolik oyunlar yerine oyuncacı elinde tutmayı, hep aynı şekilde ve yaratıcı olmadan yalnız oynamayı tercih eder. Kızlar benzer şekilde bebeklerle evcilik oynamak yerine sevdiği bebeğe bağımlılık geliştirerek ellerinde gezdirebilirler veya sallama, döndürme gibi yinelenen şekilde oynayabilirler.

Çevredeki şeylerin en ufak detaylarına ya da önemsiz şeylere dikkatlerini toplarlar. Örneğin; Oyuncak trenle oynamak yerine tekerlekleriyle ilgilenirler. Bir oyuncacığın etiketi veya üzerindeki renkli bir ayrıntı ilgisini çekebilir, ayrıntıya odaklandıkları için nesneyi veya çevresindeki olayın bütünü kavramakta zorlanırlar ve uygun olan davranışları gerçekleştiremezler.

Yaratıcı aktiviteleri sınırlıdır, ya taklit ederler ya da başkasını devamlı ve bıkmadan usanmadan izlerler. Sevdikleri aktiviteleri örneğin bir yap-bozu ardı ardına aynı şekilde yaparlar. Yapı inşa oyuncaklarını dizme veya üst üste koyma gibi tekrara dayalı, yaratıcı olmayan bir şekilde oynarlar. Ya da bizim gösterdiğimiz biçimde oynarlar yeni/farklı biçimler, yeni oyunlar oluşturamazlar. Sevdikleri bir filmi, müziği veya oyunu arka arkaya sıkılmadan izleyebilirler. Sandalyeden araba yapma, sopayı at gibi kullanma gibi bir eşyayı amacı dışında kullanarak sembolik oyun oynama becerileri yetersizdir.

Otistik Çocukların Diğer Özellikleri:

Tekrarlanan Hareketler

Tekrarlanan aktiviteler ya da davranışlar olarak, parmakları ile ya da başka objelerle "tıklama", parmaklarının ucunda yürüme, kendi etrafında dönme, ayaklarını, ellerini veya vücudunu sallama gibi davranışlar da sıklıkla görülebilmektedir.

Daha kompleks belirtiler ise, bazı yerlere giderken hep aynı yoldan gitmekte ısrar etmek, yatağa yatarken uyku zamanlarını bir ritüele dönüştürmek ya da dizi halinde tekrarlanan, tuhaf vücut hareketleri olabilir. Yolda yürürken belli yerlerde durmak, belli bir şeyi belli bir yerden almak, her seferinde aynı kelimeleri kullanmak gibi birçok ritüel geliştirebilirler. Her etkinlik, herhangi bir iş kolayca bir dizi ritüelden oluşan bir yapıya dönüşebilir.

Çocuk belli bir amacı olmaksızın, bazı eşyalara yoğun bir bağlılık oluşturabilir. Eşyaları sıraya sokar, bir desen oluşturur, çakıl taşı veya plastik şişe biriktirir. Bazı konulara çok ilgi duyarlar, adeta büyülenirler. Örneğin elektrik, astronomi, kuşlar, tren tarifeleri, bazı özel kişiler vb. gibi. Bunlar hakkında bir dizi soru sorup, standart cevaplar verilmesini isterler. Bazen anlamadığımız tuhaf bağlılıklar geliştirebilirler, örneğin tahta yemek kaşığını her gittikleri yere götürebilirler. Bu nesne bir oyuncak veya kişisel bir eşya da olabilir.

Davranış Problemleri

Yaşıtlarına göre birçok alanda sınırlı becerileri olan otistik çocukların, çevreleriyle olan iletişim eksikliği ve yetersizliği nedeniyle problem davranışlar gösterdikleri gözlenmektedir. Bağırarak, sallanarak, itmek gibi davranış problemleri çoğu zaman istediği bir şeyi anlatamama, rahatsız edici bir uyarının olması, rutinlerindeki değişiklikler, beklenmeyen bir olay örneğin misafir gelmesi, evde, bulunduğu ortamda eşyaların değiştirilmesi gibi değişiklik yaratan durumlar, yapmak istediği bir şeyin engellenmesi gibi durumlarda ortaya çıkabilmekte, sorunun nedeni ortamdaki kaldırıldığında ise kolayca sonlandırılabilir. Bazen davranışın nedenini anlamak mümkün olmaz, bu durumda çocuğu sakinleştirici çözümler bulmak önemli olmaktadır.

Özel Beceriler

Otistik çocukların en şaşırtıcı özellikleri, birçok alanda sınırlı becerileri olmasına karşın, bazı alanlarda sahip oldukları özel becerilerdir. Birçok otistik çocuğun konuşmadan önce şarkı söylediği görülür. Bazıları ise bir enstrümanı çok iyi çalabilirler. Müzik becerisinin yanı sıra çok kuvvetli bir hafızaları, çok uzun şiirleri ezber yetenekleri, televizyonda dinledikleri çok uzun bir konuşmayı olduğu gibi tekrar edebilme gibi özellikleri olabilir.

Otistik çocukların bir diğer özel beceresi ise sayılar ve sayısal ilişkiler üzerinedir. Bazıları sayıları çok çabuk öğrenirler ve çok güç işlemleri akıldan yapabilirler. Ayrıca gördüğü resimleri çok iyi kopya edebilen, güzel boyayan, mekanik oyuncakları söküp takabilen, karmaşık boz-yap' ları kolayca tamamlayabilen çocuklara da sıklıkla rastlanmaktadır.

Otistik çocuklarda görülen bu özel becerilerin konuşma becerisinden bağımsız olduğu, müzik, matematik ve hafıza/bellek konularında yoğunlaştığı kabul edilmektedir. Otistik çocukların %10'unun da bu tür özel becerilere sahip olduğu düşünülmektedir.

Asperger Sendromu ve Asperger Sendromlu Çocukların Özellikleri

Asperger sendromu tipik otizmlilerden dil ve bilişsel gelişiminde gecikme görülmemesiyle ayrılır. Bu çocuklar genellikle yaşlılarıyla bu gelişim alanlarında önemli bir farklılık göstermezler. Ancak takıntılı ve tekrarlayan davranışlar, sınırlı ilgi alanı ve bu alanlarla ilgilenme gibi davranışsal alanda otizmlilerle benzerler.

Sosyal Etkileşim Özellikleri

Toplumsal kuralları diğer çocuklar gibi toplumsal yaşam içinde kendiliğinden öğrenmediği, zihinsel bir çaba ile öğrendiği için katı bir şekilde uygular. Diğerlerinin önemseydiği şeyleri fark edememe, ilişkiyi başlatma sorunu, uyumsuzluk, temastan hoşlanmama, egosantrik davranışlar, kişisel mesafeyi ayarlayamama, şakaları anlamama, mizah duygusunun yetersizliği gibi özellikleri nedeniyle Asperger Sendromlu çocuklar özellikle yaşlılarıyla ilişki kurmakta zorluklar yaşarlar. Paylaşma, ödünç alma verme, neşe, korku, öfke ve diğer duygu durumlarını uygun şekilde ortaya koymada zorluk yaşar. Değişik yakınlık düzeyinde insanlara farklı davranmada yetenekli değildir, örneğin sınıf arkadaşı ve okul müdürü ile aynı içeriği farklı bir üslupla anlatma, beden duruşu ve yakınlığı buna göre ayarlama gibi düzenlemeler yapamaz.

İletişimsel Özellikleri

Özellikle ilgi duyduğu konularda derinlemesine ve bilgiçe konuşmalar yapabilmesine rağmen, bulunduğu ortama uygun konuşmakta zorlanır. Bir topluluğa katıldığında kendini tanıtmaya, birisiyle konuşurken uygun soruları sorma, söz kesmeden dinleme, konuşma bağlamından kopmama, konuşma konusu değiştiğinde daha önceki konuyu değiştirebilme, konuyla ilgili duyguyu sesine yansıtma, sesin şiddetini kontrol etme gibi zorluklar yaşar. Dinlerken göz teması kurma, sallanmadan, elini ayağını kıpırdatmadan durma, konuşurken beden dilini, mimiklerini konuşma içeriğine uygun kullanma beceriksizlikleri nedeniyle çoğu zaman yaşatları tarafından komik veya tuhaf olarak nitelendirilir.

Motor Özellikleri

Motor koordinasyon gerektiren becerilerde sorunları vardır, örneğin, atma, tutma, gerektiren top oynama, zıplama, denge gerektiren ip atlama, bisiklet sürme gibi oyunları oynama güçlükleri vardır. Sakarlıkları nedeniyle sık sık yaralanma, elinden bir şeyi düşürme gibi sorunlar yaşar. Otistik çocuklarda olduğu gibi Aspergerli çocuklarda da hafif kambur tuhaf bir duruş ve oturma şekline sık rastlanır. Görsel-motor taklit yetersizlikleri vardır, bu nedenle başkalarının hareketlerini taklit etmekte zorlanır. Çoğu zaman beden eğitimi dersinde koordinasyon gerektiren hareketleri yapmada zorlanır. Öğretmenin karşısında durması hareketleri taklit etmesini güçleştirir. Öğretmenin yanında durması ve fiziksel yönlendirme, taklit etmesini kolaylaştırır.

Duyusal Özellikleri

Asperger Sendromlu bireylerde, otizmli bireylerde olduğu gibi duyuşsal sorunlar, farklılıklar olabilmektedir. Suya aşırı düşkünlük ya da elini yıkama veya banyo yapmaktan korkma gibi dokunsal duyarlılıklar olabilir. Belli kokuları aşırı sevmeye, bu nedenle o yiyeceği yeme veya o alana gitmekten hoşlanma olabilir. Ya da bazı kokulardan hoşlanmama, bazı yiyecekleri yememeye, bazı insanları sevmemeye neden olabilir. Yumuşak veya sert eşyaları, yiyecekleri sevmeme olabilir, bu giydiği ve yediği şeyleri belirleyici olur. Sert kumaştan giysileri giymeye direnen ya da tüylü yumuşak kumaştan giysileri giymekten hoşlanmayan çocuklar olabilmektedir. Yumuşak gıdaları yemeyen veya tam tersine sadece yumuşak gıdaları yiyen, çiğneme becerisi gelişmemiş çocuklar olabilir. Bazı seslerden korkma veya sevmeye, bazı görsel uyaranlardan korkma veya hoşlanma olabilir. Koku, tad, görsel, işitsel ve dokunsal uyaranlara farklı/tuhaf tepkiler zaman içerisinde azalabilir veya şekil değiştirebilir.

Davranışsal Özellikleri

Tekrarlayan ve kısıtlı davranış örüntüsüne sahiptirler. Bir oyunu veya işi aynı sırayla ve aynı biçimde yapmak isterler. Günlük yaşamda belli bir anlamı olmayan birçok ritüele sahiptirler. Yolda giderken arabaların kırmızı olanlarına dokunma, kaldırımdan zıplayarak inme, aynı dükkanın vitrinine bakma gibi ardı ardına belli ritüelleri takip ederler. İlgi alanları sınırlıdır. Nesnelerin koleksiyonunu yapma, otobüs numaralarını ezberleme, filmlerin ne zaman vizyona gireceği, hangi sinemada gösterileceğini takip etme gibi belli bir alanda derinlemesine bilgi edinirler ve bu konuda konuşmaktan hoşlanırlar. İlgi alanları, iş ve mesleki alanlarda da ilgileri sınırlıdır.

Asperger Sendromu tıpkı otizm gibi çok hafiften, ağıra geniş bir yelpaze içindedir. Eğitimden en çok yararlanan Asperger Sendromlu çocukların hepsi iyi bir özel eğitim programıyla kaynaştırma eğitiminden yararlanırlar. Hafif grupta yer alanlar hiç tanı almadan yaşamlarını sürdürebilir. Çok hafif AS' liler üniversite bitirebilir, çok fazla insan ilişkisi gerektirmeyen pek çok alanda çalışabilir ve evlenebilirler.

II. BÖLÜM

**Asperger Sendromu ve
Yüksek Fonksiyonlu Otizm Tanılı Çocukların
Kaynaştırma Eğitiminden Yararlanabilmelerini
Etkileyen Özellikleri**

Bölüm II

Asperger Sendromu ve Yüksek Fonksiyonlu Otizm Tanılı Çocukların Kaynaştırma Eğitiminden Yararlanabilmelerini Etkileyen Özellikleri

Zihinsel Kapasite

Asperger Sendromlu çocuklar normal veya normal üstü zeka seviyesine sahiptir. Klasik otizmde ise çok ağır zihinsel kapasiteden üstün zihinsel kapasiteye çok geniş bir dağılım vardır. İletişim ve dil yetersizlikleri nedeniyle çoğu zaman ASD'li çocuklara zeka testi uygulamak mümkün olmamakta ve bu yetersizlikleri nedeniyle çocuklar kapasitelerinin altında performans göstermektedir.

Genel olarak, otistik bireylerin yaklaşık % 10-15'i normal ve normal üstü zeka düzeyi (IQ ları üst zeka düzeyinde olanları da içermektedir), % 25-35'i sınır zeka ile hafif düzeyde zeka geriliği, geri kalanlarının ise orta ve ağır zeka düzeyi olduğu düşünülmektedir.

Zihinsel kapasitesi, hafif düzeyde zihinsel yetersiz olanlar (zeka bölümü 45-50 ila 70-75) ve üstün zihinsel kapasitesi olan çocuklar, otizmlili grubun yaklaşık % 35- 50'sidir ve bu grup iyi bir hazırlık süreci ile kaynaştırma eğitiminden okul öncesi dönemden itibaren yararlanabilmektedir.

Bu gruptaki çocuklardan;

- Hafif düzeyde (45-50 ila 70-75 IQ) zihinsel yetersizliği olan çocuklar, akademik becerilerde sınıfı 1- 2 yılı geriden takip edebilirler ve matematik, anlama, anlatım vb bütün akademik alanlarda sorun yaşarlar.
- Sınırdan zekadan normal düzeye kadar (IQ 70–100 arası) olan çocuklar ise, akademik becerilerde güçlük; matematik, okuduğunu anlama, yazma alanlarından bir ya da birkaçında güçlük yaşarlar. Destekle sınıf düzeyini takip edebilirler.
- Normal ve normal üstü zeka kapasitesine sahip olanlar veya özel yetenekliler, öğrenme ile ilgili güçlük çekmezler; matematik ve okumayı genellikle okul öncesi dönemde, 3 yaş civarında kazanırlar ancak yazmayı genellikle sevmezler.

Farklı Bilişsel Yapı ve Öğrenme Özellikleri

Otizmin sosyal yetersizlik, iletişim problemleri ve davranışsal özellikleri gibi tanısız özellikleri, otizmi diğer bozukluklardan ayırt etmek için önemli ve yararlıdır. Ancak bize otistik bireyin dünyayı nasıl anladığı, nasıl davrandığı ve nasıl öğrendiği konusunda yeterince bilgi vermez. Bireye günlük hayata uyumunu sağlayacak bilgi ve becerileri nasıl kazandıracığımızı, bunun için nasıl programlara gereksinimimiz olduğunu belirleyen, farklı bilişsel yapı ve öğrenme özelliklerini dikkate alan programları oluşturmak gerekmektedir.

Düşünme Özellikleri

"Anlam" Kavramında Yetersizlikler

Otistik özellikleri olan çocuklara eğitimle pek çok beceri öğretilir, ortama uygun davranışlar kazandırılabilir. Fakat yaptıklarının ne anlam ifade ettiği hakkında tam bir fikre sahip değildirler. Kendi dünyaları birbirinden ilişkisiz bir sürü deneyim ve istekten oluşurken, altta yatan temalar, kavramlar, nedenler ve prensipler onlar için belirsizdir. Olaylar, davranışlar, beceriler arasındaki bağlantıları, neden-sonuç ilişkisini anlamakta güçlük çekerler. Çevresinde olanları, bulunduğu sosyal ortamda kendisinden ne beklendiğini; kuralları, özellikle sosyal kuralları anlamakta güçlük çekerler. Çok zeki AS'li bile genellikle kültüre ait beklentiler, geleneklerle ilgili zihinsel bir karmaşa içindedirler.

Bütünü Algılamadaki Yetersizlikler

Normal gelişim gösteren bireyler gördüğü her şeyi bütünün parçası olarak görür. Çevreden gelen parça parça bilgileri zihninde birleştirir. Düşünme sistemimiz bizi bilgilerimizle bir bütünlüğe götürür. Frith, AS'li bireylerin detaylara takılı kalmalarını ya da kendilerine yararlı olmayan anlamsız şeylere takılmalarını, bilgilerini birleştirip bir bütün olarak uygulama eksikliği ile açıklar. Eğer zihinsel olarak birleştirme gücümüz olmasaydı, o zaman bilgilerimizin parça parça kalacağını ve çevreye uyum sağlayamayacağımızı, otizmlili bireylerin çektiği zorluğun bu olduğunu belirtir.

Otizmlili bireyler çok ufak ayrıntıları özellikle görsel ayrıntıları fark etmede çok iyidirler. Etrafında nesnelerin yerleri değiştirildiğinde, yerdeki çöp alındığında farkına varırlar. Bazıları flüoresansın sesi gibi duyuşsal detayları fark ederler. Bazı yüksek zekalı otistikler, ülkelerin başkentleri, telefon numaralarının alan kodları gibi daha bilişsel detaylarla ilgilidirler. Sorun olan, ilgi duydukları ayrıntının öneminin göreceli olduğunu değerlendirememeleridir. Örneğin tahtada yazılı cümlede tek bir sözcüğe takılıp diğerlerini defterine yazmayabilirler.

Fikirleri Birleştirmede Yetersizlikler

Kavramlar veya olayları tek tek anlamak birlikte anlamaktan, ilişkili bilgilerle birleştirmekten daha kolaydır. Örneğin çiçekleri koparmamanın doğru olduğunu öğrenmiş bir otistik çocuk için, birisinin sevdiği birisine çiçek götürmesi yanlıştır. "Çiçek koparmak yanlıştır", aynı zamanda "sevdiği kişiye çiçek vermek iyidir", gibi iki tutarsız kavramın/düşüncenin birbirine uyabileceğini anlamakta zorluk çeker. Ona göre doğru olan çiçek koparmamak ve çiçek hediye etmemektir.

Dikkat Dağınıklığı

Normal bir kişi, ilgisini hep aynı şey üzerinde tutmaz, bir süre sonra başka bir şeye çevirir. Fakat otizmlili bir kişi dikkatini verdiği sınırlı bir şey üzerinde uzun süre durur. Otizmlili öğrencilerin öğretmenlerin istediği noktalara dikkat göstermeleri genelde zordur, çünkü onlar kendilerine daha önemli ya da eğlenceli gelen duygulara odaklanırlar. Dikkat dağınıklığının kaynağı, öğretmenin masanın üzerinde duran eli veya yerdeki bir çöp gibi görsel bir şey olabilir, çalışmayı bırakıp ona odaklanabilir.

Bunların dışında içten gelen bir uyarın, örneğin sayı sayma, şarkı mırıldanma gibi bilişsel süreçlerde, dikkati dağıtır. Dikkat dağınıklığının nedeni olan, dıştan veya kendi içlerinden gelen uyarın bombardımanını öncelik sırasına koymakta büyük güçlük yaşarlar. Bu nedenle sanki bütün bu duygular yeni ve heyecan vericiymiş gibi sürekli hareket eder, araştırır ve bakarlar. Bazıları ise çoğu uyarınla ilişkisini kesip çok sınırlı bir şekilde nesnelere ilgilenecek bu bombardımanla baş ederler.

Somut Düşünme

Sembolik veya soyut dil ile ilgili kavramları anlamakta güçlükleri vardır. Özellikle kelimelerin ikinci bir anlamı ya da mecazi anlamı olduğunu kavramakta güçlük çekerler. Deyimler, atasözleri gibi mecazi yönü güçlü olan kelime veya cümleleri duydukları gibi, somut olarak anlarlar. Örneğin, "Başım çatlıyor" diyen annesinin başının çok ağrıdığını düşünmez, başının çatlayıp yarılacağını zannederek endişelenir.

Temple Grandin "resimlerle düşünmek" adlı kitabında, otistik bir bireyin soyut ve somutu algılayışını kendi yaşantısından örneklerle çok güzel açıklar: "Okurken, yazılı sözcükleri renkli filmlere dönüştürür ya da sadece o sayfanın fotoğrafını, sonradan göz atmak üzere, zihnime kaydedirim. Konuyu tekrar ele aldığımda zihnimde o sayfanın fotokopisi belirir. Böylece haber sunucularının karşısındaki ekranı takip etmeleri gibi okuyabilirim. Metnin somut bir anlamı olmadığı zamanlar, genellikle onu resimlere dönüştüremem, örneğin bazı felsefe kitapları gibi." Grandin, büyüdükçe soyut fikirleri resimlere çevirmeyi öğrendiğini örneğin, "barış" sözcüğünü bir güvercin, kızıldeğerlerin barış çubuğu gibi; "dürüstlük" için mahkemede elini İncil'e basan birini görselleştirdiğini ve bu kavramı bu şekilde anlayabildiğini belirtir. Bazen de, otistik bireylerin kullandığı görsel semboller diğer insanlar için her zaman kolay anlaşılır olmayabilir, örneğin otistik bir çocuk "kızarmış ekme" yerken mutlu oluyorsa onun için "mutluluk" un görsel sembolü kızarmış ekme olabilir.

Düzenleme ve Sıra İzlemede Zorluk

Önceden karar verilmiş bir sonuca ulaşmada çeşitli elemanların bir araya getirilmesi düzenlemedir. Örneğin okula gitmeden önce ders programına bakarak, gerekli olan defter, kitap ve materyalleri çantaya yerleştirmektir. Otizimli olan bireylerde organizasyon yapma becerilerinde sınırlılık vardır. Problemleri sıraya koyma ve yaparken bir sıra takip etmede zorluklar yaşar. Hem beklenen sonuca hem de hali hazırdaki konuya odaklanmaları zordur. Bu nedenle mantıksız ve amaca zarar veren bir sırayla iş yapabilirler, örneğin giyinirken sırayı karıştırıp önce çorap yerine, ayakkabı giyebilirler.

Genelleme Yapma Becerilerinde Sınırlılık

ASD'li çocukların katı (rijid) ve tekrarlamalı davranışları, yeni öğrendiklerini genelleştirmelerini ve bir durumdan pek az değişik olsa da yeni bir duruma öğrendiklerini transfer etmelerini zorlaştırmaktadır. Bir materyalle, bir durumda ve belli bir ortamda öğrendikleri becerileri başka bir ortama, duruma aktarma, farklı materyallerle yapma becerileri sınırlıdır. Yazmaya mavi kalemle başlayınca kurşun kalemle veya başka renkle yazmaya direnebilirler. Merdivenlerin basamaklarını sayarken, masadaki boyaları sayamayabilirler. Bu nedenle daha önce evde veya anaokulunda kazandığı bilgi ve becerileri yeni okulunda, yeni öğretmen ve yeni arkadaşları yanında tekrarlaması zaman alabilir.

Öğrenme Özellikleri:

Motivasyon Yetersizlikleri

İlgi alanları ve sevdikleri şeyleri yapma konusunda çok istekli olurlar. Bilgisayarla veya ip gibi sevdiği bir materyalle saatlerce oynayabilirler ama öğretmeye çalıştığınız yeni bir oyun veya beceriye hiç ilgi gösteremeyebilirler. Yeni ve ilgi alanlarına girmeyen şeyleri öğrenme merakı ve içsel motivasyonları azdır. Bu nedenle yiyecek, çok sevdiği oyuncakı ödül olarak kullanma gibi, ödüllendirerek güdüleme, dışsal motivasyon yaklaşımı etkili olmaktadır.

Gözlem Yaparak, Taklitte Öğrenme Sınırlılıkları

Erken yaşlarda oyunun, özellikle öğrenmede oyun taklidinin çok önemli olduğu bilinmektedir. ASD'li çocukların çevreyi izleme, olan bitene dikkat etme ve taklit yoluyla öğrenme düzeyleri yeterli değildir. Bu nedenle diğer çocukların gözlemleyerek öğrendiği pek çok beceriyi, oyunu kendiliklerinden öğrenemezler. Bu nedenle bazı çocuklar için arkadaşının yaptığını yapmasını/taklit etmesini istemek de işe yaramayabilir. AS'li çocuk arkadaşının davranışını görür fakat ona bakarak kendi davranışını nasıl organize edeceğini bilemeyebilir. Öğretmenin neyi yapmasını istediğini veya kime bakmasını istediğini anlayamayabilir. Gözlemlemesini istediğimiz olaya, davranışa dikkatini çekmek ve "Sen de Ali gibi at" gibi uyarılarla modele dikkat etmesini sağlamak ve taklit etmesini özendirme gerekir.

Gelişim Alanlarında Farklı Düzeyde Olma

Normal gelişim gösteren çocuklar bütün gelişim alanlarında birbirine paralel gelişim gösterirler. Ortopedik engeli olan bir çocuk motor gelişim alanında daha yetersiz, zihin engelli bir çocuk öğrenme/bilişsel işlevlerde daha yetersiz olur. Otistik spektrum içinde yer alan çocuklar da her gelişim alanında birbirinden çok farklı düzeyde olabilirler, motor becerilerde yaşına uygun gelişim gösterirken veya çok iyi çizim, resim yapabilirken, hiç konuşmayabilirler. Temel kavramları öğrenmekte güçlük çekebilir, fakat matematikte çok ileri düzeyde olabilir. Çok iyi konuşabilir fakat sosyal ilişki düzeyi çok az olabilir.

Sosyal Ödüllerin Etkisi Sınırlıdır

Okulda öğrencilerin başarılarını genellikle sosyal ödüller olan aferin, gülümseme, başını, sırtını okşama gibi onunla gurur duyduğumuzu yansıtan söz ve davranışlarla ödüllendiririz. AS'li bir çocuk için, gülümsemenin, kucaklamanın, aferin sözcüğünün iletişimsel, sembolik anlamını kavramak kolay değildir. Öğretmenin memnuniyet ifadesi ile kendi yaptığı arasındaki ilişkiyi kurmakta zorlanır. Bu nedenle başarılı olduğu zaman anlayabileceği somut ödülleri ve sosyal ödülleri birlikte vermek önemlidir. Yavaş yavaş somut ödüller azaltılarak tek başına soyut ödülle devam edilmelidir. Örneğin, "aferin" soyut ödülünü "şeker" gibi somut bir ödülle birlikte vermek, çocuk beceriyi öğrendikçe, şekeri vermeyerek sadece aferin demek yeterli olacaktır. Yaptığı ve bizim memnuniyetimiz arasındaki bağı kurdukça soyut ödüller anlamlı olmaya başlayacaktır.

Zayıf Sosyal Beceriler

Asperger tanılı olan veya iyi bir eğitim süreciyle sosyal etkileşim becerileri gelişmiş olan yüksek fonksiyonlu otizmliler çocuklar, sınırlı ilgi alanlarıyla ilgili konularda iletişim kurma, oyuna katılma gibi ilişki başlatma girişimlerinde bulunabilirler. Tek yönlü iletişim girişimlerine olumlu tepki verirler. Bu olumlu özelliklere ve temel sosyal becerilerden bazılarında (merhabalaşma, özür dileme, oyunda rol alma gibi) sahip olmalarına rağmen, ASD nin en temel zorluklarından olan sosyal etkileşim yetersizlikleri farklı biçimlerde ve farklı boyutlarda devam eder. Bilişsel becerilerdeki yetersizliklerin derecesi attıkça sosyal becerilerde de yetersizliklerin arttığını gösteren çalışmalar vardır.

Düşüncelerini fazla açık ve doğrudan ifade edebilirler

Saçını kestirmiş arkadaşının yeni görünüşünü beğenmeyen AS'li çocuk "bu saç sana yakışmamış" diyerek görüşünü açıklamak yerine "çirkin olmuş" diyebilir. Açık ve samimidirler, başkalarını kandırmaz, yönetmez ve dedikodu yapmazlar. Düşüncelerini yumuşatmadan fazla doğrudan ifade etmeleri, arkadaşları ve öğretmenleri ile ilişkilerini bozar. Bu özelliklerini bilmek, kasıtlı olmadıklarını anlamak önemlidir.

Olaylara farklı açılardan bakabilme güçlüğü yaşarlar

Bilişsel esneklik, olaylara farklı açılardan bakabilme gibi bilişsel süreçlerindeki yetersizlik/farklılıklar nedeniyle olayları algılayışları tek yönlü ve sınırlı olabilmekte, bu nedenle sosyal iletişim sorunları ortaya çıkabilmektedir. Bir sorunu kendi anladıkları biçimde tanımlar ve kendi buldukları çözüm yollarını kullanmak isterler. Bu nedenle oyunlarda, grup olarak yapılan çalışmalarda başkalarının istekleri ve bakış açılarını anlamak ve kabul etmekte zorluk çekerler, bu durum ilişkilerin bozulmasına neden olabilir.

Duygularını kontrol etmekte güçlük çekerler

Mutluluk, sevinç, korku gibi temel duygulara sahiptirler ancak bunları başka şekilde/ alışık olmadığımız/uygun olmayan biçimde gösterebilirler veya gösterecekleri yeri karıştırabilirler. Frith, bunun nedenin duygulara sahip olmama olmadığını, iletişimdeki sorun olduğunu belirtir. Davranışları değerlendiremedikleri ve nasıl cevap vereceklerini bilmedikleri zaman paniğe kapılırlar. Umutsuzluğa kapılma ve öfke kontrolü sorunları yaşarlar.

Empati kurma eksikliği yaşarlar

Otizmliler başkalarının çektiği acılar karşısında derin bir acı duyabilir, ancak teselli etmekte sorun yaşar, aynı zamanda teselliyi kabul etmez. Bu karşısındaki kişinin duygularını yüklenememe, empati duymama ile açıklanır. Empati duyabilmek için başkalarının duygu ve düşüncelerini kabul etmek, hatta karşımızdakinin duygu ve düşünceleri farklı olsa bile kabul etmek gerekir. Frith'e göre otizmliler ancak sempatiye ulaşabilirler. Normal bireyler 3 yaşından sonra çevresinde gördüğü her şeyi yorumlamaya başlar. Resimler, fotoğraflar ya da yanındaki kişilerin davranışlarını izleyip, duygusal durumları hakkında yorumlar yapmaya başlar. İnsanların nasıl düşündüğü ve davrandığı hakkında bir fikri olur. Empati duymayan, kendinden başka türlü duygu ve düşünceler de olduğunu fark edemeyen otizmliler bu yorumları yapamazlar. Otizmliler, başkalarının niyetlerini, duygu ve düşüncelerini öngörme kapasitesine sahip olmadıkları için birine yardım etme, onların gereksinimlerini fark etme gibi çevrelerinde olan bitene duyarlı davranışlar gösteremezler.

Yakın arkadaşlık kurmakta zorlanırlar

Yaşantılarını, deneyimlerini anlatmak, duygularını paylaşmak gibi sosyal etkileşimlerin "nasıl bir gereksinimi karşıladığını, karşısındaki kişi tarafından anlaşılma, onu anlama, ortak ilgi ve ortak yaşantıların anlamını" bizler için neden önemli olduğunu anlamakta güçlük çekerler. Bu nedenle yakın arkadaşlığın gerektirdiği düşünsel, duygusal yakınlıkları kurmak ve sürdürmekte güçlük çekerler. Karşısındakinin duygularına, düşüncelerine önem vermez, kendi ilgilerine odaklı davranırlar ve bu özellikleri yaşantılarıyla ilişki kurmasını zorlaştırır.

Sorunlarla başa çıkma becerileri zayıftır

Sorunun kapsamını kestirmekte zorlanır, büyük ve küçük sorunları ayırt edemezler. Sorunu anlatmayı, yardım istemeyi ve nereden yardım alacaklarını bilemezler. Sınıfta silgisini düşüren otizmlili bir çocuk, yanındaki arkadaşından silgi isteyip, yazmaya devam etmek yerine; tahtada yazılanları defterine geçirmeyi bırakıp, dakikalarca silgi arayabilir ve tahtadakiler silindiği için sınıfın yaptığı dersi kaçırabilir. Silgiyi bulmak yerine tahtadakileri yazabilmenin daha öncelikli ve önemli olduğunu ayırt edememiş; arkadaşından yardım istemeyi düşünememiştir.

Bahçede yanından geçen bir arkadaşı çarptığında, canı acıdığına veya kendisi istemeden bir rahatsızlık verdiğinde; "ne yapmalı?"; bu sorunla nasıl başa çıkmalı?" kestiremez, çoğu zaman ağlama, kaçma vb tepkiler gösterir. Özür dilemek, yanlışlıkla olduğunu söylemek gibi basit yöntemler spontan bir şekilde aklına gelmez, model olmak gerekir.

Oyun kurallarına uyma güçlükleri yaşarlar

Oyunlara katıldıklarında sürdürmekte güçlük çekerler ve bu nedenle yaşantıları tarafından tercih edilmezler. Kurallı oyunlar belli bir sıra içerir, oynayan kişinin hem bu sırayı takip edebilmesi, hem de kuralın gerektirdiği davranışları yapabilmesi gerekir. Sırasını beklemekte zorlanan, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini anlama güçlüğü yaşayan AS'li çocuklar, bu tür oyunlara katıldıklarında kuralların, sırasının hatırlatılmasına gereksinim duyarlar. Bu yardım verilmezse oyunu sürdürmekte zorlanır, oyunun bozulmasına neden olabilir ve bu nedenle yaşantılarında çok tercih edilmezler.

Dil – İletişim Düzeyi

Bu güçlükler (daha önce ASD'li çocukların özellikleri bölümünde açıklanmaya çalışıldığı gibi), bu grubun temel özelliklerinden biridir ve yalnızca bireyin diğer insanlarla iletişim yeteneğini değil aynı zamanda onun nasıl düşündüğünü, hissettiğini ve davrandığını da etkilemektedir. İletişimin hem anlama, hem ifade etme (anlatma) sorunlarının şiddeti, çocuktan çocuğa değişebilmektedir. Bazı otizmlili çocuklar çok sınırlı bir konuşma düzeyine sahip olabilmekte ama göreceli olarak daha iyi anlama kapasitesine sahip olabilmektedir; bazılarının ise konuşmada iyi oldukları fakat anlamada güçlük çektikleri bilinmektedir.

Kaynaştırma eğitimiyle ilköğretim okuluna başlayacak olan otizmlili çocuklardan, alıcı dilleri yaşına yakın düzeyde olanlar, günlük yaşamda, okulda konuşulanları daha iyi anlayabilecekleri; İfade edici dilleri, sorulara cevap verebilme, eğitimin gerektirdiği asgari ölçüde konuşabilme düzeyinde olanlar derslere daha fazla katılabilecekleri için daha kolay uyum sağlayabilirler.

Aspergerli sendromlu olanların iyi bir konuşma becerisine sahip oldukları ancak ortama, konuya uygun konuşma, konuşmaya uygun jest ve mimik kullanma, karşısındakinin dinleme gibi sorunları, sınıf arkadaşları ve öğretmenleri ile olan iletişimlerini bozabilir.

Bu grupta yer alan kaynaştırma öğrencilerinin dil ve iletişimle ilgili güçlüklerini bilmek beklentilerimizi oluşturmak için önemlidir.

İsteklerini ifade etmek dışında konuşmaktan hoşlanmazlar

Dil elde etmek istedikleri bir yiyecek, materyal veya hareket gibi amaçlarına ulaşmak için veya ilgilendikleri alanla ilgili takıntılı bir şekilde konuşmak için bir araçtır. Konuşması gelişmiş çocuklar bile sorulara cevap verme gibi pasif iletişim yollarını daha çok tercih ederler. Sohbet etme, düşüncelerini, sorunlarını, sevinç veya üzüntü gibi duygularını paylaşma gibi dilin sosyal amaçlı kullanımındaki yetersizlik, otizmin temel olarak "sosyal etkileşim yetersizliği" olmasının bir sonucu olarak görülmektedir.

İyelikleri ve zamirleri kullanmakta zorlanırlar

Zamirler ve iyelikler en çok zorlandıkları alanlardan biridir, bu ifadeleri kazanmak ve doğru kullanmak bazı çocuklar için çok uzun zaman alabilmektedir. Genellikle "sen" ve "ben"i kullanırken hata yaparlar. "Çikolata ister misin?" sorusunda, "isterim" yerine "istersin" diyerek sorudaki sen kelimesini tekrar ettirirler. Kendilerinden üçüncü şahıs gibi bahsederler, "sen mi yaptın?" sorusuna, "ben yaptım" yerine "Ali yaptı" diye cevap verirler.

İlgi alanlarına giren konularla ilgili takıntılı bir şekilde sürekli konuşmak isterler

Konuşması gelişmiş otizimli çocuklar, özellikle Asperger sendromlu çocuklar ilgi alanlarına giren konularda konuşmaktan hoşlanırlar. Karşısındaki kişiye pek çok kitabi bilgiyi aktarabilir, arka arkaya pek çok ayrıntıyı anlatabilirler. Bu konuşma çoğu zaman bir monolog olarak sürer, çünkü sorulan soruyu yanıtlama, karşısındakinin o konudaki düşüncesini öğrenme gibi iletişimsel, sosyal bir amaçları yoktur. Konuşmayı değiştirdiğinizde her fırsatta aynı konuya takıntılı şekilde döner ve kaldıkları yerden anlatmaya devam ederler.

Duygularını ifade eden konuşmalardan hoşlanmazlar

Kendileri hakkında konuşmaktan, deneyimlerinden bahsetmekten hoşlanmazlar. Günlük olaylar sırasında sevinç, üzüntü kızgınlık gibi pek çok duygu yaşarlar; fakat bu duyguların sosyal olarak (karşısındakini ve kendisini nasıl etkilediğini) ne anlama geldiğini kavrayamazlar, kavrayabilenler ise bunu paylaşma gereksinimi duymadıkları için ifade etmezler. Bir dilim kek verdiğinizde mutlu olan bir çocuğun mutlu olduğunu, keki yemesinden ve yüz ifadesinden anlayabiliriz, fakat "çok acıkmıştım, teşekkür ederim" gibi mutlu olduğunu ifade eden konuşmalar duyamayabiliriz.

Deneyimlerini, yaşantılarını paylaşan sosyal sohbetler yapmazlar

İletişimin sosyal bir anlamı olmadığı için sohbetten hoşlanmazlar. Okulda yaptıkları, öğretmeninin ne söylediği ya da yanındaki arkadaşı hakkında, o gün olanlar hakkında konuşmak gereksinimi duymazlar. Başkalarının da bu konularda kendilerine bir şeyler anlatmalarını beklemezler, çünkü onların yaşantılarını merak etmezler. Sizin sorularınıza kısa ve yorumlarını, duygularını yansıtmayan cevaplar verirler.

Olaylar arasındaki ilişkileri, neden sonuç bağlantılarını kavramada güçlük yaşarlar

Bu çocuklar olayları tek tek birbirinden kopuk olarak, parçalar halinde algırlarlar, bu nedenle neden sonuç ilişkilerini, olaylar arasında nasıl bir bağ olduğunu veya olmadığını, o olayın o bağlam içindeki yerini ve önemini tam olarak kavramakta zorlanırlar. Bu nedenle anlatılanları dinlemek ve takip etmekte zorluk çekerler. Yine bu nedenle okudukları, dinledikleri ya da seyrettikleri bir olayı baştan sona ezbere çok iyi anlatabilirken, "neden, nasıl, niçin" gibi ilişkileri açıklayan sorulara cevap vermekte zorlanırlar.

Dinleme ve konuşmada sıra almakta zorlanırlar,

ASD'li bireyler için, konuşmanın iletişimsel değeri çok yoktur, bu nedenle konuşma onlar için daha çok isteklerini veya ilgilendiklerini anlatmanın bir aracı olup karşısındaki kişinin o konuyla ilgili söyleyecekleri onlar için önemli değildir. Bu nedenle, söyledikleri hakkında karşısında kişinin yaptığı yorumlar, soruları, kendisinin benzer yaşantısı ile ilişkilendirmesi gibi karşılıklılık içeren, dinlemesi ve sıra almasını gerektiren iletişimlerde zorlanırlar.

Konuşma sırasında karşısındakinin tepkilerini anlama, beklentilerini tahmin etmede yetersizdirler

Konuştukları kişinin o andaki tepkilerine dikkat etmezler, örneğin konuyu çok uzatmış ve karşısındaki kişiyi sıkışmış olabilirler veya başka bir işle ilgilendiğinden onu dinlemek için uygun bir zaman olmadığını hissettiren davranışlarını anlamazlar. Ya da karşısındakinin konuyla ilgili korkma, acıma veya utanma vb. duygusal tepkilerini fark etmez, konuşmayı bu duruma göre değiştirme veya geçiştirme gibi düzenlemeler yapamazlar.

Konuşmaya eşlik eden jest ve mimikleri, ses tonundaki duygusal mesajları yorumlama yetersizlikleri gösterirler

Normal çocuklar anne-babalarının ses tonundan, kafa sallayışından, yüz ifadesinden yaptıkları şeyin doğru olup olmadığını anlarlar. Fakat bu otizmliler için geçerli değildir. Onlar "şimdi"ye bağlı oldukları için olayları birbirine bağlayamazlar. Söylenenin anlamını değiştiren tonlamalar, vurgu yapma gibi konuşmayı anlamlandıran duyguları algılayamazlar, konuşmaya eşlik eden mimik ve jestleri yorumlayamazlar. Konuşurken, ses tonunu karşısındaki insana, o andaki duygularına veya duruma göre kullanmakta güçlük çekerler. Fısıltıyla veya çok bağırarak konuşabilirler. Ses tonu düzgün ve yumuşak değil metalik olabilir, sık sık yanlış yerlere vurgu yaparlar.

Otizmin Derecesi

Zeka düzeyi, iyi bir özel eğitim süreci ile kaynaştırma eğitimine hazırlık sürecinin yanısıra otizmin derecesi/ otistik davranış özelliklerinin yoğunluğu da kaynaştırma eğitiminde okul ortamına daha iyi uyum sağlamada önemlidir.

- Değişikliklere yönelik dirençleri çabuk kırılabilenler,
- Tekrarlayıcı (stereotipik) hareketleri bir sosyal ortamı bozmayacak düzeyde olanlar,
- Kendine ve çevresine yönelik agresif davranışları olmayanlar,
- Çok izole olmayıp, sınırlı da olsa sosyal etkileşime giren çocuklar kaynaştırma eğitimine çok daha kolay uyum sağlarlar.

Bu özellikleri en iyi karşılayanlar ise yüksek fonksiyonlu otistikler ve Asperger sendromlu olan çocuklardır.

III.BÖLÜM

Kaynaştırma Eğitimi

Bölüm III

Kaynaştırma Eğitimi

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi ve bireylerin kendileri için en az kısıtlayıcı çevrede eğitilmesi gerektiği görüşünden kaynaklanan kaynaştırma (entegrasyon), zihinsel, duyuşsal, bedensel farklılıkları ya da yetersizlikleri nedeniyle özel gereksinimleri olan, çocukların akranları ile birlikte, aynı sınıflara/eğitim ortamlarına yerleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. 1970 yıllarda Kuzey Avrupa ülkeleri ve Amerika' da ailelerin çocukları için eğitimde fırsat eşitliği taleplerinin sonucunda kaynaştırma yasaları güvence altına alınmıştır. Ülkemizde ilk düzenlemeler 1983 de yapılmış ancak etkili ve yaygın bir şekilde uygulanması 2000 yıllardan sonra başlamıştır.

Ülkemizde kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler MEB sitesinde yer almaktadır. İlgili yönetmelikler uygulamadan elde edilen verilere dayalı olarak güncellenerek gereksinimlere yanıt verebilecek değişiklikler yapılmaktadır. Kaynaştırma uygulaması, tam zamanlı uygulanabildiği gibi, özel sınıf uygulaması ile yarı zamanlı olarak da uygulanmaktadır. Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir.

Kaynaştırma eğitimi için yapılması gereken düzenlemeler

Kaynaştırma uygulaması yapılacak okulda okul binasında yapılması gereken fiziksel düzenlemeler olan, rampa veya asansör, engelli tuvaleti, destek eğitim odasının hazırlanması müdürlerin gerçekleştirmesi gereken çalışmalarıdır. Okulda BEP birimi kurmak, kaynaştırma öğrencisi kaydedilen sınıf mevcutlarını düzenlemek, öğretmenlere dersler başlamadan önce kaynaştırma öğrencileriyle ilgili bilgileri vermek, diğer bir deyişle okulu ve okul personelinin kaynaştırmaya hazırlamak okul müdürlerinin asli görevleridir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre 'kaynaştırma uygulamaları yapılan okul ve kurumlardaki personel, diğer öğrenciler ve onların aileleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin özellikleri hakkında okul idaresince yapılan planlama doğrultusunda RAM, BEP geliştirme birimindeki ilgili kişilerce bilgilendirilir.'

a-Öğretmen yeterliliklerinin artırılması

Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların özellikleri ve kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgi ve becerilere lisans eğitiminde sahip olmalarını sağlayacak düzenlemeler son üç-dört yılda yapılarak, eğitim fakültelerinde özel eğitim dersi bütün branşlar için zorunlu ders olmuştur. Sınıf öğretmenliği programına bu derse ek olarak, "ilköğretimde kaynaştırma eğitimi" dersi eklenmiştir. Daha önceki yıllarda meslek yaşamına başlamış eğitimciler hizmet içi kurslar, seminerlerle kaynaştırma konusunda yeterlilikleri artırılmaya çalışılmaktadır.

Okul açılmadan önce öğretmenlerin sınıfına verilecek kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgilendirilmesi, bu öğrencilerin özelliklerine yönelik seminer, eğitim gibi çalışmaların yapılması, BEP biriminin oluşturularak hazırlık yapılması kaynaştırma sürecinin başarılı olmasını sağlayacak olan önemli çalışmalarıdır.

b- BEP Hazırlanması ve uygulanması

Yönetmelik ve ilgili genelgeler, okulda müdür veya yardımcısının başkanlığında "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi" kurulması ve özel eğitime gereksinimi olan her öğrenci için BEP hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu birimde, okul rehber öğretmeni, kaynaştırma sınıf öğretmeni, ilgili branş öğretmenleri, özel eğitim öğretmeni yer almalıdır. Değerlendirme ve programın oluşturulması sürecinde aile, hatta gerekli görüldüğünde çocuğun kendisi bu süreçte yer alması gereken temel elemanlar arasındadır.

BEP hazırlarken yararlanılacak kaynaklar

- **Tıbbi değerlendirme**, sağlık kurulunun değerlendirme sonuçları,
- **Aileden alınan bilgiler**, çocuğun tıbbi tanısından okula başlayıncaya kadar geçen süreçte uygulanan tedavi, eğitim programı, devam etmekte olan özel eğitim uygulaması ve kaynaştırma ile ilgili ailenin görüşleri ve beklentileri,
- **Eğitsel değerlendirme**, RAM tarafından yapılan psikolojik, eğitsel-gelişimsel değerlendirme sonuçları ve özel eğitim kurumu tarafından yapılan eğitsel değerlendirme sonuçları ve sınıf öğretmeni tarafından yapılan gözlem, her ders için programa dayalı kontrol listeleri veya kaba değerlendirme sonuçları öğrencinin performansını değerlendirmek için kullanılabilir. Aşağıda birinci sınıf düzeyi için örnek türkçe (okuma-yazma) ve matematik dersi kontrol listesi verilmiştir. Her sınıf düzeyi için programın içeriğini oluşturan ünite ve alt üniteler dikkate alınarak kontrol listesi hazırlanabilir.

TÜRKÇE EĞİTSEL PERFORMANSI BELİRLEME FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı:

Tarih:../.../20..

Okulu:

Dosya No:.....

Sınıfı:

Performansını Alan Öğretmen:

	KONULAR	Okur	Yazar
1	e		
2	a		
3	i		
4	o		
5	u		
6	ı		
7	ö		
8	ü		
9	el		
10	at		
11	in		
12	ör		
13	em		
14	ok		
15	ay		
16	ad		
17	üs		
18	üç		
19	öp		
20	üf		
21	ele		
22	oto		
23	oku		
24	üçü		
25	oya		
26	adı		
27	öcü		
28	oha		
29	ufo		
30	eve		
31	oje		
32	tel		
33	nem		
34	kör		
35	zil		
36	bal		
37	şut		
38	çam		
39	dağ		
40	hiç		
41	far		

42	atla		
43	okul		
44	oyna		
45	üzüm		
46	dayı		
47	tren		
48	fren		
49	pril		
50	traktör		
	ÖĞRENİLEN SESLERLE OLUŞTURULMUŞ CÜMLELER	OKUR	YAZAR
1	Ali ile Ela el ele.		
2	Nil ile el ele atla.		
3	Ata ot at.		
4	Mete ellerim terli.		
5	Elma ile nar al.		
6	Umut tutumlu ol.		
7	Kerem ona un al.		
8	Katmer al.		
9	Lokum al.		
10	Ayla ne oynayalım?		
11	Oya masaya ekmek koy.		
12	Dede, sen de masal anlat.		
13	Dedem mindere oturdu.		
14	Annesi Ömer'i köye yolladı.		
15	Dayısı onu yoldan aldı.		
16	Köyde dedesi ile oynadı.		
17	Kaymak yedi, mısır yedi.		
18	Köy yumurtası yedi.		
19	Ördeklere yem attı.		
20	Koyunları oynattı.		
21	Ömer köyde mutlu oldu.		
22	Bak baba bir araba kabak.		
23	Yem aramış bulamamış.		
24	Şenay kuşa yem atmış.		
25	Özlem, ozan üzüm yesin.		
26	Çetin koş buraya bak.		
27	Rıza yeşil çantayı aldı.		
28	Serap çorap al.		
29	Tolga gazete okuyor.		
30	Güzel güzel okusun.		
31	Bakın minik kuşuma.		
32	Ne cicili bicili.		
33	Horoz atlar çitten.		
34	Top sakallı etten.		
35	Bizim çil horozcuk		
36	Her sabah çınlar sesi.		
37	Uyandırır herkesi.		
38	Yağ yağmur yağ.		
39	Dağlara bağlara yağ		

MATEMATİK DERSİ EĞİTSEL PERFORMANSI BELİRLEME FORMU

Öğrencinin Adı Soyadı:

Tarih: .../.../20..

Okulu:

Dosya No: .....

Sınıfı:

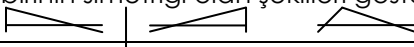
Performansının Alan Öğretmen:

		1. dönem değerlendirme	2.dönem değerlendirme
1	1 rakamını okur ve yazar.		
2	2 rakamını okur ve yazar.		
3	3 rakamını okur ve yazar.		
4	4 rakamını okur ve yazar.		
5	5 rakamını okur ve yazar.		
6	6 rakamını okur ve yazar.		
7	7 rakamını okur ve yazar.		
8	8 rakamını okur ve yazar.		
9	9 rakamını okur ve yazar.		
10	0 rakamını okur ve yazar.		
11	1 nesne gösterildiğinde nesnenin 1 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
12	2 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 2 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
13	3 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 3 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
14	4 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 4 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
15	5 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 5 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
16	6 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 6 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
17	7 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 7 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
18	8 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 8 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
19	9 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 9 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
20	10 nesneden oluşan bir topluluktaki nesnelerin 10 tane olduğunu söyler ve bu sayıyı rakamla yazar.		
21	100 içinde ileriye doğru birer ritmik sayar.		
22	100 içinde ileriye doğru onar ritmik sayar.		
23	20 içinde geriye birer sayar.		
24	Miktarı 10 ile 20 arasında olan bir grup nesneyi, onluk ve birliklerine ayırarak gösterir.		
25	Bir çokluktan belirtilen sayı kadarını ayırır.		
26	Nesne gruplarını azlık ve çokluklarına göre karşılaştırır.		
27	Miktarları 20'den az ve aynı tür nesnelere oluşan		

	iki gruptaki nesnelere bire bir eşler.		
27	Miktarları 20'den az ve aynı tür nesnelere oluşan grupların nesne sayılarını karşılaştırır.		
28	10 tane sıraya dizilmiş nesne ya da nesne resmi içinden söylenen sıradaki nesne ya da nesne resmini gösterir.		
29	Gösterilen nesnenin ya da resmin eşini 2-3 nesne ya da resim arasından gösterir.		
30	Gösterilen nesnenin ya da resmin eşi olmayanı 2-3 nesne ya da resim arasından gösterir.		
31	Bir örüntüde eksik bırakılan öğeleri belirleyerek tamamlar. 		
32	Nesneleri uzunlukları yönünden karşılaştırarak ilişkilerini belirtir.		
33	1 lirayı tanır.		
34	5 lirayı tanır.		
35	10 lirayı tanır.		
36	1 kuruşu tanır.		
37	5 kuruşu tanır.		
38	10 kuruşu tanır.		
39	25 kuruşu tanır.		
40	50 kuruşu tanır.		
41	Takvim üzerinde günü belirtir.		
42	Takvim üzerinde ayı belirtir.		
43	Nesneleri ağırlıkları yönünden karşılaştırır.		
44	Toplamları 20'ye kadar olan iki doğal sayının toplamını söyler/yazar.		
45	Toplama işleminde sıfırın etkisiz eleman olduğunu söyler.		
46	Toplama işleminde, toplananların yerleri değiştirildiğinde toplamın değişmediğini gösterir.		
47	20'ye kadar olan iki doğal sayının farkını söyler/yazar.		
48	Bir doğal sayıdan aynı doğal sayı çıkarıldığında "sıfır" elde edildiğini gösterir.		
49	Bir nesnenin diğer nesneye göre uzunluğunu söyler.		
50	Bir nesnenin diğer nesneye göre ağırlığını söyler.		
51	Bir nesnenin uzunluklarına göre sıralanmış nesne topluluğu içindeki yerini belirler. (farklı uzunluklarda nesnelere kullanılır)		
52	En çok üç nesneyi ağırlıklarına göre sıralar. (farklı ağırlıklarda nesnelere kullanılır)		
53	Toplamları 20'yi geçmeyen iki doğal sayının toplandığı bir işlemde, toplam ile toplananlardan biri verildiğinde verilmeyen toplananı bulur.		

54	Toplamları 10 veya 20 olan sayı ikililerini belirler.(1+9, 5+5, 7+3, 12+8, 9+11 gibi)		
55	20'ye kadar olan doğal sayıları, iki doğal sayının toplamı biçiminde yazar.		
56	Bir çıkarma işleminde verilmeyen eksilen veya çıkanı bulur.		
57	Uygun şekil veya nesnelere iki eş parçaya böler ve yarımı belirtir.		
58	İki yarımın bir bütünü oluşturduğunu söyler. (nesnelere uygulama yaptırılır)		
59	Gösterilen tam saatleri okur.		
60	Toplamları 20'ye kadar olan iki doğal sayıyı zihinden toplar.		
61	Doğal sayılarla toplama işlemini gerektiren problemleri çözer. (toplama işlemi gerektiren en az üç problem sorulur)		
62	20'ye kadar olan iki doğal sayının farkını söyler.		
63	Doğal sayılarla çıkarma işlemini gerektiren problemleri çözer. (çıkarma işlemi gerektiren en az üç problem sorulur)		
64	Bir uzunluğu standart olmayan bir birime göre tahmin eder ve bu birimle ölçerek tahminiyle ölçme sonucunu karşılaştırır. (karış, kulaç, adım, parmak vb.)		
65	Standart olmayan uzunluk ölçü birimleriyle ilgili problemleri çözer. (en az üç problem sorulur)		
66	Önüne konulan nesnelere kaç düzine olduğunu söyler, gösterir.		
67	Önüne konulan nesnelere kaç deste olduğunu söyler, gösterir.		
68	Nesne sayısı 100'den az olan bir çokluğu, onluk ve birlik gruplara ayırır.		
69	100'den küçük doğal sayıların basamaklarını söyler, gösterir.		
70	100'den küçük doğal sayıların basamaklardaki rakamların basamak değerlerini söyler.		
71	100 içinde ikişer ileriye doğru sayar.		
72	100 içinde ikişer geriye doğru sayar.		
73	100 içinde beşer ileriye doğru sayar.		
74	100 içinde beşer geriye doğru sayar.		
75	40 içinde dörder ileriye doğru sayar.		
76	40 içinde dörder geriye doğru sayar.		
77	30 içinde üçer ileriye ve geriye doğru sayar.		
78	Toplamları 100'e kadar olan doğal sayıların eldesiz toplama işlemini yapar.		
79	100'den küçük ve onluk bozmayı gerektirmeyen iki doğal sayının farkını bulur.		
80	Standart olmayan farklı uzunluk ölçme birimlerini birlikte kullanarak bir uzunluğu ölçer. (karış-parmak, adım-ayak gibi)		

81	Bir günde 24 saat olduğunu söyler.		
82	Bir haftada 7 gün olduğunu söyler.		
83	Bir ayda 30 gün olduğunu söyler.		
84	Bir mevsimde 3 ay olduğunu söyler.		
85	Bir yılda 52 hafta olduğunu söyler.		
86	Bir yılda 12 ay olduğunu söyler.		
87	100'den küçük iki doğal sayı söylendiğinde birbirine göre büyüklüklerini söyler. (45, 70 den küçüktür gibi)		
88	100'den küçük en çok dört doğal sayıyı büyükten küçüğe veya küçükten büyüğe doğru sıralar.		
89	Eldeli toplama işlemini yapar.		
90	Onluk bozmayı gerektiren iki doğal sayının farkını bulur.		
91	Kalansız olarak gruplandırılabilen en çok 20 nesneyi ikiye bölünebilir gruplandırarak grup sayısını belirtir.		
92	Kalansız olarak gruplandırılabilen en çok 20 nesneyi üçe bölünebilir gruplandırarak grup sayısını belirtir.		
93	Kalansız olarak gruplandırılabilen en çok 20 nesneyi dörde bölünebilir gruplandırarak grup sayısını belirtir.		
94	Kalansız olarak gruplandırılabilen en çok 20 nesneyi beşe bölünebilir gruplandırarak grup sayısını belirtir.		
95	En çok 20 nesneyi kalansız olarak 2 gruba eşit olarak paylaştırarak her gruptaki nesne sayısını belirtir.		
96	En çok 20 nesneyi kalansız olarak 3 gruba eşit olarak paylaştırarak her gruptaki nesne sayısını belirtir.		
97	En çok 20 nesneyi kalansız olarak 4 gruba eşit olarak paylaştırarak her gruptaki nesne sayısını belirtir.		
98	En çok 20 nesneyi kalansız olarak 5 gruba eşit olarak paylaştırarak her gruptaki nesne sayısını belirtir.		
99	İki çeyreğin bir yarım, dört çeyreğin bir bütün olduğunu söyler.		
100	Birbirinin simetriği olan şekilleri gösterir. Örnek: 		
101	Uzunlukları metre ve santimetre birimleriyle ölçer.		
102	Yarım saatleri okur.		
103	Saati söylenen yarım saate ayarlar.		
104	Kilogramın kullanıldığı yerleri söyler.		
105	Toplamları 100'ü geçmeyen, 10 ve 10'un katı olan doğal sayıların toplamını zihinden bulur.		
106	100'den küçük ve 10'un katı olan iki doğal sayının farkını zihinden bulur.		
107	Doğal sayılarla toplama ve çıkarma işlemlerini gerektiren problemleri çözer ve kurar.		
108	10'a kadar olan doğal sayıları 2 ile çarpar.		
109	10'a kadar olan doğal sayıları 3 ile çarpar.		
110	10'a kadar olan doğal sayıları 4 ile çarpar.		
111	10'a kadar olan doğal sayıları 5 ile çarpar.		
112	Çarpma işleminde 1'in etkisiz eleman olduğunu söyler.		

113	Çarpma işleminde 0'ın yutan(yok eden) eleman olduğunu söyler.		
114	Çarpma işleminde çarpanların yerleri değiştirildiğinde, çarpımın değişmeyeceğini söyler.		
115	Çarpma işleminde çarpanların yerleri değiştirildiğinde, çarpımın değişmeyeceğini işlem yaparak gösterir.		
116	Çarpımı 100'ü geçmeyen ve bir çarpanı 10 olan çarpma işlemini zihinden yapar.		
117	Standart olmayan sıvı ölçü birimlerini kullanarak sıvıların miktarını ölçer. (bardak, şişe gibi)		
118	Biri çarpma işlemi olmak üzere en çok iki işlem gerektiren problemleri çözer.		
119	Karenin köşe ve kenarlarını gösterir.		
120	Dikdörtgenin köşe ve kenarlarını gösterir.		
121	Üçgenin köşe ve kenarlarını gösterir.		
122	Kare çizer.		
123	Dikdörtgen çizer.		
124	Üçgen çizer.		
125	Çember çizer.		
126	Bir şeklin iki eş parçaya ayrılıp ayrılamayacağını söyler.		
127	Uygun olan şekilleri iki eş parçaya ayırır.		
128	Metre ve santimetre birimleriyle ilgili problemleri çözer.		
129	Zaman ölçme birimleriyle ilgili problemleri çözer ve kurar.		
130	Kilogramla ilgili problemleri çözer ve kurar.		

Yukarıda belirtilen kaynaklardan elde edilen temel bilgilere ek olarak öğrenmemiz gereken diğer bilgiler;

Çocuğun daha önceki eğitim sürecinde,

- Hangi yöntemler işe yaramıştır?
- Hangi yöntemlerden kaçınılmalıdır?

Çocuğun sevdiği ve sevmediği nelerdir?

Çocuk huzursuzluğunu/endişesini nasıl ifade ediyor?

- Daha önceleri bu durumlarda neler yapılmış?

Çocuk gereksinimlerini ve duygularını nasıl ifade ediyor?

Çocuğun duyuşal uyarılara duyarlılığı varsa, sese, ışığa, kokuya, dokunmaya nasıl tepkiler veriyor?

Rutin yaşam ve çevresindekilerle ilgili değişikliklere nasıl tepkiler veriyor?

Bu gibi soruların cevaplarını bilmek, çocuğu daha iyi tanımamızı sağlayacak ve sorunlarla başa çıkmak için yol gösterici olacaktır.

BEP İçeriğinde olması gereken bilgiler

- Öğrencinin şu anda bulunduğu düzey, yeterli ve yetersiz olduğu alanlar, gereksinimleri
- Yıllık hedeflerin listesi ve kısa dönem hedefleri
- Özel eğitim desteğinin ne zaman başlayacağı ve biteceği
- Özel eğitim hizmetlerinin içeriği, kapsamı, öncelikle sağlanacak hizmetler
- Objektif kriterlerin olduğu gelişim/ders planı ve bu gelişimlerin zamansal planı
- Eğitimsel hedeflerin gerçekleşme düzeyinin değerlendirilmesi

Yıllık amaçlar;

- Genel davranışları betimlemelidir,
- Çok sınırlı olmamalı "10 sn oturur"
- Çok geniş olmamalı "iyi öğrenci olur", "sınıf kurallarına uyar" "cümlelerle konuşur"
- Gerek duyulduğunda, değiştirilebilir, yeni amaçlar eklenebilir ve bazıları çıkartılabilir

Kısa dönemli amaçlar;

Öğrencinin varolan performansı ile yıllık amaçlar arasındaki gözlenebilir, ölçülebilir adımlardır.

- Özel gereksinimli tek bir öğrenci için ismi ile ifade edilir
- Bir öğretim yılı içinde öğretilebilecek basamakları gösterir
- Her öğrencinin kaç basamak ilerleyeceği değerlendirme sonucu belirlenir ve buna göre kaç basamak hedefleneceği belirlenir.
- Her ders için hedeflenen kısa dönemli hedef sayısı farklı olabilir
- Gözlenebilir, açık ve ölçülebilir olmalıdır

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

Adı Soyadı:

Sınıfı:

Doğum Tarihi:

Aile:

Okul:

Birincil dili:

Evde konuşulan dil:

Güçlüğü'nün sınıflandırılması:

İkincil güçlük:

Şimdiki Performans Düzeyi ve Hedefler:

Beceri alanı:

Beceri alanı:

Yıllık Amaç:

Yıllık Amaç:

KDH:

KDH

KDH:

KDH:

KDH:

KDH:

Özel Eğitim ve İlgili Hizmetler

Hizmetin tipi, yardımlar ya da düzenlemeler	Yeri	Zaman her gün/hafta	Başlangıç Tarihi	Süresi
Özel eğitim	Ayrı sınıf	3 saat/gün	01.09.2005	1 yıl

Genel Programa Katılımı:

Genel sınıf ya da genel programı:.....

Eksta program / akademik olmayan:.....

Geçiş Planları (14 yaş ve yukarı öğrenciler için) Ek'inde de yer alabilir.**Öğrencinin katılacağı ulusal ve okul değerlendirmeleri:**

( ) düzenli ( ) Alternatif ( ) Özel düzenleme Alternatif için neden:.....

Ailelere rapor programı:( ) haftalık ( ) 3 haftalık **Türü :** ( ) ilerleme raporu ( ) rapor kartı

( ) aylık ( ) dönem ( ) ev notu ( ) diğer

Adı SoyadıİmzaTarih

Bu BEP örneği çocuğa göre daha çok yıllık amaç yazılarak genişletilebilir.

Yıllık Amaç (Örnek)

Ali kendisine söylenen kısa bir metni yazar

Kısa Dönemli Amaçlar

- 1- Ali söylendiğinde sesleri hatasız yazar.
- 2- Ali söylendiğinde heceleri hatasız yazar.
- 3- Ali söylendiğinde kelimeleri hatasız yazar.
- 4- Ali söylendiğinde cümleleri hatasız yazar.
- 5- Ali söylenen kısa metni hatasız yazar.

Eğitsel değerlendirme (Örnek)

Can' ın öğretmeni 2. ve 3. Sınıf düzeyinde hazırlanmış 100 kelimelik 3 farklı okuma pasajını okutarak bu değerlendirme sonuçlarını elde etmiştir. Öğretmen her pasaj için okuma süresini hesaplamıştır. Sınıf düzeyindeki bir metinden ortalama dakikada 18 kelime okumaktadır. 2.sınıf düzeyinde okuduğu paragrafa ilişkin kavrama sorularını 4/5 oranında, üçüncü sınıf düzeyinde okuduğu paragrafa ilişkin kavrama sorularını da 0/5 oranında yanıtlayabilir.”

Bu eğitsel değerlendirme için Yıllık ve Kısa Dönemli Amaç (örnek)**1-Yıllık Amaç:**

Can, “nerede”, “ne zaman” ve “niçin” sorularına cevap verir.

Kısa Dönemli Amaçlar

1-Can'a “nerede” sorusunu içeren gidilecek yer ile ilgili basit bir soru yönergesi verildiğinde 4/5 oranında doğrulukla cevap verir.

- **Davranış:** Can nerede sorusuna cevap verir.
- **Koşul:** Gidilecek yer ile ilgili basit bir soru yönergesi verildiğinde
- **Ölçüt:** 4/5 doğru cevap

2- Can'a “ne zaman” sorusunu içeren gidilecek yer ile ilgili basit bir soru yönergesi verildiğinde 4/5 oranında doğrulukla cevap verir.

3-Can'a “niçin” sorusunu içeren gidilecek yer ile ilgili basit bir soru yönergesi verildiğinde 4/5 oranında doğrulukla cevap verir.

Bu örnekte görüldüğü gibi Can'ın öğrenmesi amaçlanan kısa dönemli hedefi, gözlenebilir bir davranıştır, hangi koşulda ve hangi ölçüde gerçekleşmesi beklendiği ifade içinde belirtilmiştir. Bu nedenle altta ayrıca belirtilmesine gerek yoktur. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi yazılması yeterlidir.

2-Yıllık Amaç:

Can sesli okumada sınıf düzeyindeki bir metinden 1 dk.da 30 kelime okur.

Kısa dönemli amaçlar:

- 1- Can sesli okumada sınıf düzeyindeki bir metinden 1 dakikada 20 kelimeyi okur.*
- 2- Can sesli okumada sınıf düzeyindeki bir metinden 1 dakikada 25 kelimeyi okur.*
- 3- Can sesli okumada sınıf düzeyindeki bir metinden 1 dakikada 30 kelimeyi okur.*

Bireyselleştirilmiş Programın İçeriğinde Yapılacak Değişikliklere Karar Verme

Çocuğun devam edeceği sınıfın programını incelemek gereklidir. Bu programı incelerken;

çocuğun becerileri ve ilgi alanları konusunda yukarıda açıklanan kaynaklardan elde ettiğiniz bilgilerinizi dikkate alarak, önce hangi alanları hedefleyeceğinize ve programda neyin soyut, neyin somut olduğuna karar verin,

- Bireyin uzun vadeli gelişimi için gerekli olmayan soyut kavramları eleyin,
- Öğreteceğiniz her hedef için yapacağınız değişikliklere karar verin. Bu değişiklikler;

1-içeriği basitleştirme; kaynaştırma öğrencisi için diğer öğrencilere göre daha basit amaçlar belirlenebilir veya daha az konu, beceri belirlenebilir. Örneğin birinci sınıfta diğer çocuklar için dört işlemi öğrenmeleri hedeflenirken, kaynaştırma öğrencisi için yalnızca toplama ve çıkarmayı öğrenmesi hedef olarak alınabilir.

2-içeriği farklılaştırma; daha ağır özelliklere sahip olan kaynaştırma öğrencileri için diğer öğrencilerden farklı alanlarda hedefler seçilebilir. Örneğin, akademik alandaki hedefler yerine sosyal beceri alanından hedefler seçilmesi öncelikli olabilir. Öğrenci hazır olduğunda akademik beceriler BEP ine eklenebilir.

c-Sınıfta Yapılacak Düzenlemeler, Sınıfı Yapılandırma

AS'li çocukların ses ve görüntü ile kolayca dikkati dağılır, sınıfın fiziksel organizasyonunun mümkün olduğunca dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmesi önemlidir.

- Ortam mümkün olduğunca dikkatini dağıtmayacak veya bir detaya takılmasını engelleyecek şekilde düzenlenmeli ya da öğrenci tahtayı doğrudan/ net görebilecek bir yere oturtulmalıdır. Çok fazla uyarının olmadığı boş bir duvar yanında oturmak kendini daha güvende hissetmesini sağlayacak ve dikkatini öğretmene, tahtaya yoğunlaştırmasını kolaylaştıracaktır.
- Sık sık sınıftan çıkmaya çalışıyorsa, kapıdan uzak bir yere oturtulmalıdır. Eğer öğretmen çocuğun sık dışarı çıkması gerektiğini düşünüyorsa, kapıya yakın sıra uygun olabilir.
- Çocuğun çok uyarıldığında veya stresli olduğunda ortaya çıkacak problem davranışları engellemek için rahatlayacağı bir mola alanı yaratılması çok işlevsel olmaktadır. Eğer sınıf içinde böyle bir alan yaratamayacaksanız arka sıraya gitmesine ve bir süre tek başına kalmasına izin verebilirsiniz.
- Bazı çocuklar için ise çok gürültü olduğunda kulaklık takmasına izin vermek strese girmesini engelleyici olabilir.
- Yanına oturtulacak öğrenci empati kurabilen, ona ilgi gösteren, liderlik özelliği olan çocuklardan biri olmalıdır.

- Oturduğu sırayı, sandalyeyi, kullanacağı askı vb yerleri ilgisini çekecek şekilde işaretlemek; (nerede oturacak?, ceketini nereye asacak?, vb) belirsizlikleri ortadan kaldırarak ne yapması gerektiğini anlamasını kolaylaştıracaktır. Bu belli bir renk, resim ile işaretleme veya adının yazılması vb ilgisini çeken bir görsel materyalle (arabaları seven bir çocuk için araba resmi çıkartması) olabilir.
- Sıkışık bir oturma düzeni otistik çocuğu rahatsız edici olabilir. Çocukları rahatsız ediyorsa veya rahatsız oluyorsa bir süre yalnız oturmasına izin vermek daha uygun olabilir.
- Sevdiği bir objeyi, eşyayı yanında bulundurmasına izin vermek kendini daha rahat hissetmesini sağlayabilir.
- Sınıf kurallarını rahatça görebileceği bir yere asmak veya sırasının üzerindeki bir kağıda yazmak ve gerektiğe oraya bakmasını öğretmek kurallara uymasını kolaylaştıracaktır.

SERBEST ZAMAN KURALLARI					
	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
Arkadaşlarımla sohbet edeceğim					
Arkadaşlarımla oynayacağım					
Arkadaşlarının oyununa katılmadan önce onlardan izin isteyeceğim					
Arkadaşlarımla kavga etmeyeceğim					
Arkadaşlarıma kötü şeyler söylemeyeceğim					

d-Destek eğitim için gerekli düzenlemelerin yapılması

Kaynaştırma öğrencilerinin, akademik alanda veya diğer gereksinimleri için özel eğitim öğretmeni, konuşma terapisti, fizyoterapist gibi destek eğitim personeli tarafından destek eğitim odası/kaynak odada desteklenmesi gerekmektedir. Yönetmelik ve ilgili genelgede, bu eğitimin destek eğitim odasında BEP doğrultusunda birebir veya grup olarak okul ders saatleri içinde yapılacağı belirtilmektedir. Destek eğitimin haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmaması ve grup olarak yapılan destek eğitimlerinde gruptaki öğrenci sayısının 5'i geçmemesi gerektiği belirtilmektedir. Destek eğitim odası yeterli ışık alan, sınıflara yakın bir yerde olmalıdır. Masa, sandalye, bilgisayar gibi temel donanımın yanı sıra yardımcı ders kitapları, resimli kartlar, kitaplar, sembolik oyun araçları, yap-boz gibi üç boyutlu materyaller vb. bulunmalıdır.

e- Programın Sunuş Tarzında Yapılabilecek Değişiklikler ve materyallerinin zenginleştirilmesi

Programın, Bilginin Görselleştirilmesi: AS'li çocuklar, işitsel girdileri algılamakta zorluk çekerler; bu nedenle yalnızca sözel yönerge çoğu zaman ne yapacağını anlaması için yeterli olmaz. Yönergenin yazılı olduğu kart, resim veya nesne daha etkili olur. Günlük programının defterin başında yazılı olması, okul rutinin kavramasını kolaylaştırır. Günlük program, ders dışı zamanları kapsayacak şekilde de olabilir. Okuma yazmayı bilmeyen çocuklar için yazı ile birlikte resimler kullanılabilir. Bu program her okul günü için ayrı ayrı pazartesi programı, salı programı . . . . . gibi ayrı ayrı yazılabilir. Günlere göre değişen dersler, örneğin beden eğitimi dersinde eşofmanı giy vb. ayrıntılar da programa eklenebilir. Önemli olan çocuğun, okula başlamaya birlikte değişen rutini anlaması ve yeni duruma uyumunu sağlamaktır.

Bu program saat kullanan, saatleri bilen ve ilköğretime başlamadan önce de özel eğitim derslerinin gün ve saatlerini takip edebilen bir öğrenci için yapılmıştır.

1 GÜNLÜK OKUL PROGRAMI	
Saat	Bahçede zili çalmasını bekle.
Saat	Zil çalınca sıraya gir.
Saat	..... söyle, sırayla sınıfa gir.
Saat	1. DERS
	Sırana otur,
	Defterini çıkar,
	Kalem kutunu çıkar,
	Öğretmenin istediği kitabı çıkar,
	Öğretmenin kitaptan söylediği sayfayı aç,
	Öğretmenin söylediği yeri / konuyu, işaretli yere kadar oku / yaz,
Saat	Zil çaldı, bahçeye çık.
	TENEFFÜS
	..... iç, ... ye, tuvalete git.
	Zil çaldı, sınıfa gir.
Saat	2. DERS
Saat	Zil çaldı, bahçeye çık.
	TENEFFÜS
	Zil çaldı, sınıfa gir.
Saat	3. DERS
Saat	TENEFFÜS
Saat	4. DERS
Saat	TENEFFÜS
Saat	5. DERS
Saat	TENEFFÜS
Saat	6. DERS
Saat	OKUL BİTTİ.
ÖNEMLİ NOT:	
Bu şemanın amacı, öğrencinin okulda kaç ders olacağını, kaç defa teneffüse çıkacağını, derse girme ve dersten çıkması gerektiğini nasıl anlayacağını, okulda başlangıçtan bitişe neler yapacağını bilmesini sağlamaktır. Her teneffüs ve ders için yapması gerekenler, çocuğun anlama düzeyine göre net bir şekilde yazılmalıdır. Gerekirse resim vb başka görsel yardımcıları kullanılmalıdır.	

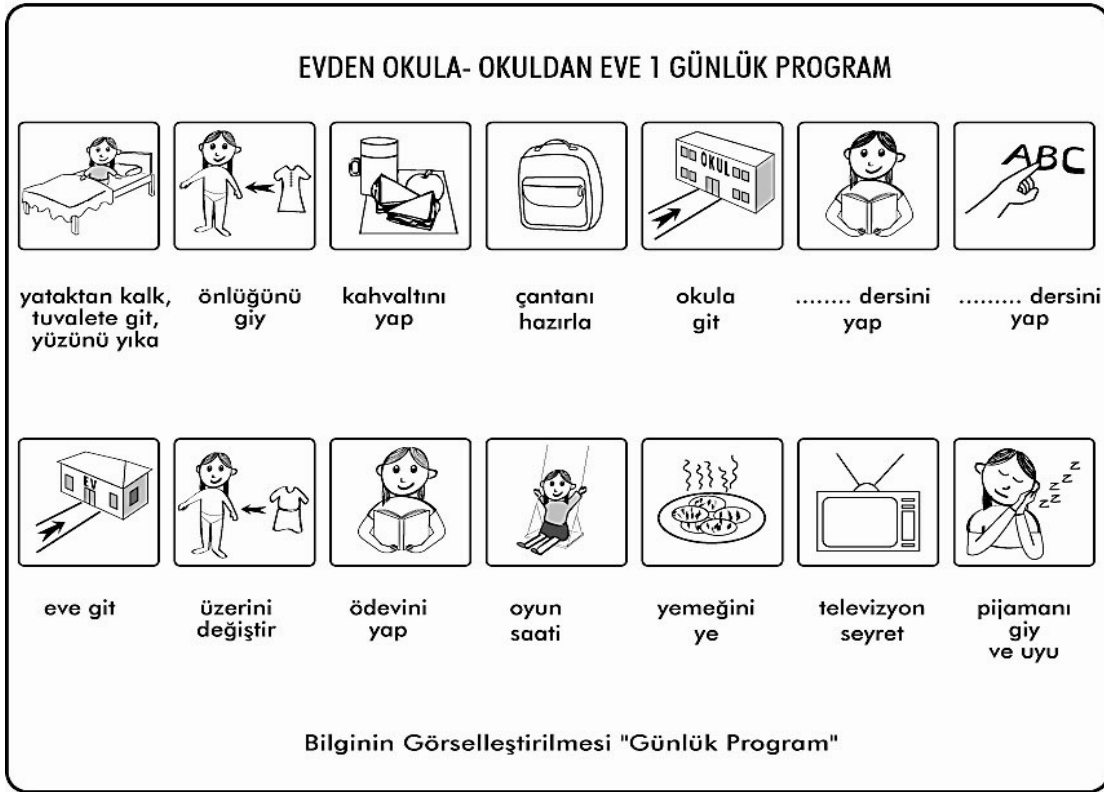
Okul günlerinden bazılarında özel eğitime gidiyorsa o günkü programında özel eğitim dersi de yer almalıdır. Cumartesi ve Pazar günleri için ayrı programlar hazırlanabilir.

Programda Rutinler Oluşturma

Otistik özellikleri olan öğrencileri daha sonra ne olacağını bilmek rahatlatır. Yapacaklarının, çevresindeki olayların sırasını tahmin edebilme, anlama olanağı verir.

- Küçük değişiklikler yapılan /esnetilen sürekli bir program, güvenlik hissini artırır ve başarılı olduğunu hissetmesini sağlar.

- Her çalışmayı ne kadar yapacağını bilmesi, yaptığı işe takılıp tekrar tekrar yapmasını engeller. Yazacağı yeri işaretleme, 5 satır veya zil çalınca kadar vb. gibi algılamasını sağlayacak somut göstergeler olmalıdır.
- Programda olacak değişiklikleri, ne zaman değişeceğini yazılı programa işaretlemek, önceden değişikliği bilmesi, değişikliğin yaratacağı endişe ve stresi, bunların yol açabileceği ağlama ya da huysuzluk nöbetlerini önler.

Programda Sevdiği, İlgi Duyduğu Alanlar ve Duyusal Tercihlerinden Yararlanma:

Çocuğun duyuşsal tercihleri bir konuya, etkinliğe katılımını doğrudan etkileyebilir. Örneğin yazmaktan hoşlanmayan, kokulara duyarlı bir çocuk kokulu kalemle yazmaya motive olabilir. Mavi rengi seven bir çocuğun mavi kalemle veya mavi deftere yazmasını sağlamak yazmaya direncini kırabilir, motivasyonunu arttığı için performansını olumlu etkileyebilir. Bilgisayar yazma, okuma, sözel çalışmalar ve sosyal becerileri öğretiminde otizmlili öğrencilerin motivasyonlarını arttırdığı için en etkili eğitim materyallerinden biri olarak okulda ve evde kullanılabilir.

Aşağıdaki örnekte yazmaktan hoşlanmayan bir öğrenci için okuma-yazma çalışmasında defterdeki çalışmalara ek olarak motivasyonunun daha yüksek olduğu bilgisayar ile daha çok çalışma yapması sağlanarak, öğrendikleri pekiştirilebilir.

Görsel yardımcılar "hafta sonu neler yaptın?" sorusunu anlamasını sağlar, cevaplar için resimde seçeneklerin olması ödevini yazabilmesi için uygun kelimeleri bulmasına yardımcı olur.

"HAFTA SONU NELER YAPTIN?" ÖDEVİ

				
Nereye gittin?	Neyle gittin?	Kiminle gittin?	Ne yaptın?	Hoşuna gitti mi?

f-Kaynaştırma Öğrencilerini Değerlendirme (Sınavlar)

Yönetmelik gereği, ilköğretimdeki kaynaştırma öğrencilerine sınıf tekrarı yaptırılmamaktadır. Sınavlarda öncelikle BEP hedeflerinin gerçekleştirilmesini esas alınmaktadır. Değerlendirme kullanılacak araç, gereç, yöntem, değerlendirme zamanı ve aralıkları, değerlendirmeden sorumlu kişiler ve değerlendirmenin yapılacağı ortam için BEP biriminin görüş ve önerileri dikkate alınacaktır. Bu düzenleme, öğretmenlerin değerlendirmede (yazılı, sözlü sınavlar, ödevler ve projeler vb.) kaynaştırma öğrencisinden sınıftaki diğer çocuklardan beklenen performansın beklenmemesi anlamına gelmektedir. Destek eğitim odasında bireysel değerlendirme temel olmalıdır. Öğrencinin sınavlarda arkadaşlarından farklı bir uygulama ile değerlendirilmeyi istemediği durumlarda veya sınıf düzeyinde öğrenebilen bir otizmlili öğrenci için aynı sınav kağıdı kullanılabilir. Hangi değerlendirme türü olursa olsun, otizmlili öğrencinin hazır olmadığı durumlarda zorlayıcı olmak çoğu zaman çok işe yaramamaktadır.

g-Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Kabullerinin Sağlanması

Kaynaştırma uygulamasının en temel amacı, özel gereksinimli çocukların akranlarıyla bir arada olmaları, onlar tarafından kabul edilmeleri, iki tarafın arkadaşlık ilişkilerinin ve etkileşimlerinin geliştirilmesidir. Bu anlayışla, son yıllarda sosyal beceri öğretimi kaynaştırma uygulamalarının temel elemanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu amaçla, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencisi hakkında sınıftaki diğer çocukları bilgilendirmeleri ve sosyal beceri programları ile iki grup arasındaki iletişimi, etkileşimi artırmaya yönelik çalışmalar yapması gerekmektedir.

Ülkemizde, kaynaştırma öğrencilerinin arkadaşlarıyla ilişkilerinin araştırıldığı çalışmalarda, kaynaştırma öğrencisinin sosyal kabulünün gerçekleşmediği, bu çocukların okulda yalnız oynadıkları, arkadaş olarak çok tercih edilmedikleri, diğer çocuklardan daha fazla sözel ve fiziksel saldırganlığa maruz kaldıkları görülmektedir. Buna rağmen kaynaştırma öğrencilerinin, okulda olmaktan memnun oldukları, genel olarak okulu ve öğretmenlerini sevdikleri ve en çok bilgisayar, resim ve müzik gibi derslerden hoşlandıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin Diğer Çocukların Kaynaştırma öğrencisinin kabulünü sağlamak amacıyla yapabileceği çalışmalar,

- Sınıf arkadaşlarına AS'li çocuğun farklılıklarını belirten ama yetersizliklerini öne çıkarmayan bir konuşma yapmak, arkadaşlarına çocuğun güçlü yanlarını, daha iyi olduğu becerileri ve ilgi alanlarını tanıtmak,
- Onunla konuşurken, aşığılayıcı, genelleyici olmamalarını ve bunu nasıl yapacaklarını öğretmek için drama, hikaye okuma gibi etkinlikler düzenlemek,
- Diğer çocukların, farklı davranışlarına ve uygun olmayan cevaplarına gülmemeleri için uygun açıklamalar yapmak,
- Diğer çocukların aileleriyle toplantı yapıp sınıfınızdaki öğrenci hakkında bilgilendirmek, kaygılarını gidermek için yaptığınız düzenlemeleri ve kaynaştırmanın diğer çocuklara yararlarını anlatmak,
- Diğer çocuklarla yakınlaşması, sosyal oyunlara katılması için paralel oyun fırsatları yaratmak,
- Otistik öğrenciyle kurduğunuz iletişim biçimi ile öğrencilerinize model olmak gerektiğini unutmamak önemlidir.

Öğretmenler, bu çalışmaların yanı sıra, Rehber öğretmenle işbirliği içinde rehberlik saatlerinde sosyal beceri ve sosyal kabulle ilgili çalışmalar yapılmasının çok önemli olduğunu unutmamalıdır.

İlköğretim düzeyinde bütün çocukların kazanması gereken temel sosyal beceriler;

- 1-dinleme
- 2-selamlaşma
- 3-konuşmayı başlatma ve sürdürme
- 4-sınıf kuralları
- 5-duygularını tanıma ve ifade etme
- 6-teşekkür etme
- 7-hatalı davranışları farketme ve özür dileme
- 8-hayır diyebilme
- 9-farklılıklara saygı
- 10-haklar ve ödevler
- 11- alay etmeyle başa çıkma
- 12-yardım etme

becerileri sayılabilir. Bu beceriler tüm sınıfla farklı yöntemler (drama, öyküler veya resimlerle tartışma gibi) kullanılarak çalışılabilir. Bu çalışmalar ile kaynaştırma öğrencisinin sosyal becerileri artacak ve akranlarıyla iletişimini artırarak, sosyal kabulünün artmasına katkıda bulunacaktır. Diğer öğrenciler için ise sosyal becerilerinin artması, kurallara uyma davranışlarında artış, kavga etme gibi istenmeyen davranışlarında azalma sağlamak için yararlı olacaktır. Ancak otizmli öğrenciler için bu çalışmalara ek olarak bireysel olarak destek eğitim odasında ve özel eğitim çalışmalarında kazandırılması gereken başka beceriler de vardır. Bu beceriler özellikle otizmin doğasından kaynaklanan, özellikle yaşlılarla ilişkileri, sosyal etkileşimlerini etkileyen becerilerdir. Aşağıda yer alan bu beceriler bireysel çalışmadan sonra genellenmesi için grupla da çalışılmalıdır.

İletişim becerilerinden;

- 1- yeni biriyle tanışmak için uygun sorular sorabilme,
- 2- bir sohbete katılma, sohbet konusundan sapmama, uygun pozisyonda dinleme, konuşmayı çok uzatmama, konuyu uygun şekilde değiştirme,
- 3-ses tonunu, yüz ifadesini ve beden duruşunu konuşma konusuna uygun kullanma

Sosyal Etkileşim Becerilerinden;:

- 1-uygun şekilde dokunma,
- 2-telefon etme, telefona cevap verme,
- 3-arkadaşına uygun şekilde yardım etme,
- 4-yardım isteme,
- 5-birlikte zaman geçirme,
- 6-ilişkinin türüne uygun mesafede ve uygun davranma,
- 7-başkalarının düşüncelerine saygılı olma,
- 8-kural değişikliklerinden rahatsız olmama

Duyguları Tanıma ve Yönetme Becerileri:

- 1-duygularının farkında olma,
- 2-üzgün birini teselli etme,
- 3-öfkesini kontrol etme ve uygun yoldan ifade etme,
- 4-eleştiriye kabul etme,
- 5-mutluğunu paylaşma,
- 6-hata yapmayla başa çıkma,
- 7-yeni şeyler denemekten rahatsız olmama
- 8-başkalarının duygularını anlayabilme (empatik olma)

Sosyal becerilerin öğretilmesinde, senaryolar, sosyal-beceri grupları, kendini kontrol etme/ öfke yönetimi programları, sınıf müdahale programı, video ile model olma, sosyal oyunlar, akran öğretimi, akran arabuluculuğu, arkadaşlık çemberi, sosyal hikayeler gibi sosyal öğrenme kuramı ve davranışçı öğrenme kuramına dayalı tekniklerin birinin kullanıldığı ya da eklektik teknikler kullanılabilir. Bu çalışmalar sınıfta bütün öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla tüm öğrencilerin katılımıyla yapılabilir. Kaynaştırma öğrencisi için sınıftaki etkinliklerin yanı sıra destek eğitim odasında, özel eğitimde ve evde aynı etkinliklerin çalışılması bu becerilerin genellenmesi açısından önemlidir.

Okuldaki her mekan, servis aracı, gezi veya özel bir etkinlik gibi her durum için kurallar yazılabilir. Çocuğun bu kuralları önceden okuması, o ortama hazırlanarak gitmesi yeni bir ortamda ne olacağını bilememeden kaynaklanan stresi azaltır, çocuğu yeni duruma hazırlar.

Kurallar yazılı veya resimli olabilir, fihristli küçük bir defterin harflerine göre, s harfine sınıf, b harfine bahçe kuralları gibi yazılarak, kolayca durumla ilgili kurallara bakılabilir.

Kurallar listeleri kullanılarak yapılan sosyal beceri öğretiminde, çocukların kendi kendilerini denetlemeyi öğrenmelerini sağlamak amacıyla günlük çizelgeler hazırlanıp uygun davranıp davranmadığını kendisinin işaretlemesi sağlanabilir. Gülen çocuk çizmek veya doğru yapınca öğretmenin yıldız, puan vermesi gibi yöntemler kullanılabilir. Böylece çocuk her gün kuralları okumak durumunda kalacak hem de kendisinin kurallara uygun davranıp davranmadığının farkına varacaktır. Bu yöntem kuralların içselleştirilmesi ve çocuğun içgörü kazanması sağlama açısından işlevsel olmaktadır.

SINIF KURALLARI

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
Konuşurken parmak kaldırmalıyız.					
Sınıfta uyumamalıyız.					
Ders araç-gereçlerini özenli kullanmalıyız.					
Sınıfta havlamak vb garip sesler çıkarmamalıyız.					
Öğretmenimizi iyi dinlemeliyiz.					
Ders sırasında konuşarak veya arkadaşlarımıza vurarak onları rahatsız etmemeliyiz.					

Bazı çocuklar için kuralların yazılı yani görsel olması yeterli olabilir.

Okul Koridorları

- Kalabalık bir koridorda başkaları size çarpabilir. Genellikle kazara olur.
- Merdivenlerden çıkarken ve inerken, sağ taraftan ilerleyiniz ve önünüzdeki kişiyi itip sıkıştırmayınız.
- Okulunuzda sizden küçük ya da büyük kardeşiniz varsa arkadaşlarının yanında ona bağırmayınız. Bu onu utandırabilir.
- Başkalarının (arkadaşlar, yabancılar, yetişkinler) sırt çantanızın içine ne olduğunu görmeden bir şey koymalarına izin vermeyin. Çantalarına veya sırt çantalarına bakmadan önce izin isteyin.

Kurallar için sosyal hikayeler de yazılabilir.

Ne zaman "Özür dilerim" demeliyim?

- Bazen insanlar yürürken önüme çıkabilir. Yürürken birisi ya da birileri önüme çıktığında "Özür dilerim" diyerek yol istemek iyi bir fikirdir.
- Yürürken birine çarparsam ona "Özür dilerim" demeye çalışmalıyım.
- Kantinde sıradayken birine fazla yaklaşırsam özür dileyip geri çekilmeliyim.
- Koridorda sıkışıklıkta birinin ayağına basarsam, ayağı acımış ve kızmış olabilir. Benim özür dilemem uygun olur.

Yazmaktan hoşlanmayan ve yazdıklarının öğretmenin yazdığının aynısı olmadığı için yazmak isteyen otizmli bir öğrenci için aşağıdaki gibi sosyal hikaye yazılabilir.

Yazmaktan Hoşlanmak, Birinci Sınıf Öğrencileri İçin Önemli Bir Şeydir.

Haftada 5 gün annem babam olmadan okula gidiyorum. Birinci sınıftayım. Çocuklar birinci sınıfta yazmayı öğrenirler. Onlar harfleri yazmayı öğrenirler. Onlar sayıları yazmayı öğrenirler.

*Çocuklar yazmayı öğrenirken alıştırma yapmaya gereksinim duyarlar. Bazen yazdıkları harf böyle olabilir **B**, veya böyle **B**. Yazmaktan hoşlanmak birinci sınıf öğrencileri için önemli bir şeydir.*

B; bu yeterlidir.

Harfler kitaplarda ve posterlerde mükemmel görünür. Çünkü onlar basılmıştır. Basılı harfler elle yazılı olanlardan farklıdır. Onlar birbirlerine hiç benzemezler. Onlar farklıdır.

*Bu harflere bak **B B B B B** hepsi aynı. Nasıl hepsi aynı görünüyor?*

*İnsanlar yazdığı zaman böyle olmaz. Bak her **B** farklı görünüyor.*

İnsanlar harfleri her defasında farklı yazarlar.

*Onlar sayıları yazarken de farklı yazarlar. Bak nasıl da her sayı farklı: **12345***

Bu yazma biçiminin yeterli olduğunu bilmeliyiz. Yazmaktan hoşlanmak birinci sınıf öğrencileri için önemli bir şeydir.

Problem Davranışları Azaltma

Değişiklerden hoşlanmama ve bu nedenle direnç gösterme, ritüalistik/tekrarlayıcı veya takıntılı davranışlar gibi otizmin doğasından kaynaklanan davranış özellikleri, çocuğun başka becerileri öğrenmesini zorlaştırdığı ve ailenin rahatsız olmasına neden olduğu için önemlidir. Çocuğun takıntılı (obsesif) aktivitelere olan ihtiyacının ve bunlara ayırdığı zamanın azaltılmasında çoğu zaman oyun ve iletişim becerilerinin artmasının etkili olduğu belirlenmiştir.

Bu davranışlar dışındaki, huysuzluk, ağlama, küfretmek, itaatsizlik, yeme ve uyku sorunları gibi pek çok ikincil davranış problemi, gelişimsel yetersizlikleri olan ve hatta normal gelişim gösteren çocuklarda da sık sık görülmektedir. Bu davranışlar çoğu zaman aileler için yıpratıcı, okul için ise öğrenmeyi engelleyen davranışlardır. Otistik özellikleri olan çocukların bu ikincil davranış problemleri de genellikle başarılı şekilde sonlandırılabilir.

Öncelikle, aileler ve öğretmenler, problem davranışlar olarak tanımlanabilecek olan, kendine veya başkasına yönelik saldırganlık, elini ısırma, elini, çığlık atma, sallanma gibi tekrarlayıcı hareketler, ağlama gibi davranışları ve bazı hareketleri özellikle kendilerini sinirlendirmeye yönelik kasıtlı davranışlar olarak algılamamalıdır.

İlk olarak yapılması gereken, bu davranışın bir duruma, o ana özgü bir defalık bir davranış mı, yoksa sık sık yinelenen bir davranış mı olduğundan emin olmaktır.

Davranışın Kaynağını/ Nedenini Belirleme

En önemli problem davranış kaynakları arasında, ne dediğimizi veya yüz ifademizi anlamamaktan kaynaklanan huzursuzluk, ses, ışık gibi duyuşsal uyarımlar, belirsizlik olan zamanlar, rutinlerde değişiklik, engellenme, zor bir şeyi yapmasını isteme, irade savaşı, bekleme gibi belirsizlik içeren zamanlar bulunmaktadır.

Problem davranışı oluşturan çevreyi düzenleme

Çocuğu ajite eden uyararı ortamdan uzaklaştırmak, belirsiz olan durumu veya kendinden ne beklediğini yazı veya resimler ile anlaşılır ve belirgin (yukarıda açıklanan kurallar listeleri gibi) hale getirmek. Vurma gibi davranışlarda ellerini kuvvetlice tutup engellemeye çalışmak, sakinleşmesi için çaba göstermek, bu çabanın işe yaramadığı öfke nöbetine dönüşmüş durumlarda köşeli, sert, sivri eşyalardan, duvar gibi sert zeminlerden uzaklaştırmak. Seslerden rahatsız olan çocukların kulak tıpası, rahatlatan bir müzik dinleyebileceği volkman kullanmak gibi yöntemler etkili olduğu, çocuk zaman içinde okuldaki gürültüden rahatsız olmamaya alıştığı görülmüştür.

Stresli durumları uygun yollardan ifade etmesini öğretme

Çocuğun dersten sıkıldığı veya başka bir nedenle strese girdiği durumlarda, çocuğa özgü stres/huzursuzluk belirtilerini fark etmeyi öğrenin ve çocuğu bunu ifade etmesi için yönlendirin, "canın mı sıkıldı?", "ara vermek ister misin?" vb sorularla kendini ifade etmesine ortam yaratın. Öfkesini, kızgınlığını uygun yollarla ifade etmesini öğretmek için sosyal beceri çalışması yapın.

Yukarıda açıklanan önlemlerin işe yaramadığı durumlarda davranış düzeltme tekniklerinden yararlanmak gerekir.

İşlevsel davranış analizi

Uygun olmayan davranışları ortaya çıkaran durum/olay, ortam, yapması istenen davranışın zorluk derecesi gibi özelliklerine dikkat etmek ve tanımlamak birinci adımdır. İkinci adım kaydetmektir. Bir hafta/on beş gün gibi belli bir süreyle yapılacak böyle bir gözlem kaydı uygunsuz davranışın frekansını/sıklığını ya da süresini belirlememizi sağlayacaktır. Bunun yanı sıra davranışın hangi ortamda görüldüğünü ve arttığını belirlememizi sağlar. Kısaca ortam, davranış ve sonuç arasındaki ilişkiyi anlamamızı sağlar. Örneğin öğretmenin koluna sertçe vuran bir çocuğun bu davranışının sorun davranış olarak tanımlanmasından önce bu davranışın sıklığına bakılmalıdır. Sadece bir defa olmuş bir davranış ise "saldırgan" olarak tanımlamadan önce bu problemin hangi ortamda ortaya çıktığı tanımlanmalıdır.

Ortam: Öğretmen konuşurken.

Davranış: Çocuk öğretmenin koluna sertçe vurdu.

Sonuç: Öğretmen çocuğa gülümseyerek baktı

Gelecek: Vurma davranışının tekrar etme olasılığı yüksektir.

Öğretmen gülümseyerek davranışı pekiştirmiş olduğu için gelecekte çocuğun bu davranışı tekrar etme olasılığı yüksek olacaktır. Bunun yerine öğretmen çocuğun bu davranışını önemsemeyip görmezlikten gelir ve ilgilenmezse davranışın tekrar etme olasılığı düşük olacaktır. Bundan sonraki üçüncü adım davranışı değiştirmek için uygun olacağını öngördüğümüz tekniği kullanarak davranışı değiştirmek, dördüncü adım bu değişikliği değerlendirmek ve son adım değişikliği korumaktır.

Ara verme

Bu teknik, çocuk bir çalışma veya oyunda istenmeyen bir davranış yaptığında kullanılabilir. Örneğin, grup oyununda arkadaşının saçını çeken bir çocuğu oyundan çıkarıp kısa bir süre ara verdirmek, saç çekerse oyun oynayamayacağını belirtmek gerekir. Çocuğu başka bir odaya göndermemek, kısa bir süre sonra saç çekmezse oyuna alınacağı belirtilerek bekletmek önemlidir. Çocuk tekrar oyuna alındığında yine saç çekerse yine ara verme uygulanır. Bu tekniğin yararlı olması için çocuğun gerçekten istediği bir etkinliği yapıyor olması gerekir. Çocuk öğretmenin göremeyeceği bir yere gönderilmemelidir.

Ödülü geri çekme

Verilen çalışmayı/görevi tamamladığında ödüllendirilen bir çocuk için, çalışmayı yarım bıraktığında, tamamlamadığında ödülü vermeme uygulamasıdır. Örneğin, oyuncaklarını/ kitaplarını toplayınca bilgisayar oynamasına izin verilen bir çocuk bu görevi yapmadığında bilgisayar oynamasına izin verilmeyerek ödül geri çekilmiş olur.

Uygun olmayan davranış yerine, işlevsel olanı öğretme

Saldırganlık davranışı gösterdiğinde bu davranışın yerine geçecek daha uygun davranışlar yapması sağlanabilir. Örneğin eline sıkabileceği sünger bir top vermek ve "çok sinirlendiğimde topu sıkacağım", "kızgınlığımı kelimelerle anlatacağım vb." ifadeleri hatırlatan kurallar listesi ile yapabileceği uygun olan/işlevsel olan davranışı yapması sağlanmalıdır. İnsanları koklayan bir çocuğun bu davranışı yanında taşıdığı parfüm şişesini, kokulu silgiyi koklama gibi çevresini rahatsız etmeyen başka bir koklama davranışına dönüştürülebilir.

Görmezlikten gelme

Dikkat çekmek amaçlı uygun olmayan davranışların azaltılmasında etkili olmaktadır. Dikkati çekmek amacıyla yapılan davranış görmezden gelindiğinde önce çocuk bu davranışın sıklığını veya şiddetini arttırarak sizin dikkatinizi çekmek için elinden geleni yapmaktadır. Bu süreçte ailenin ve öğretmenin vazgeçmemesi önemlidir. Bir süre sonra davranış en üst noktaya ulaşacak ve sonra inişe geçerek azalacaktır.

Marka/Puan Sistemini kullanma

Bu sistemde, çocuk bitirdiği her görev için önceden miktarı belirlenmiş puan alır. Bir çeşit sembolik ödül olan toplanan puanlar para, yiyecek, etkinlik gibi somut bir ödüle dönüştürülür. Örneğin, yazmaktan hoşlanmayan ve defterini yere atan bir çocuk için defterine yazdığı her satır için 1 puan (bir yıldız vb. olabilir) vermek ve ders sonunda puanı kadar sevdiği bir yiyeceği vermek defteri atmasını sonlandırıp onu yazmaya motive edebilir.

Otizmlili çocukların problem davranışlarının azaltılmasında yukarıda açıklanan hangi yöntemin daha uygun olduğuna karar vermek ve sonra kararlı bir şekilde uygulamak ve aile ile işbirliği yaparak tutarlılık sağlamanın, etkili sonuç alabilmek için önemli olduğu da unutulmamalıdır.

Aile ve Okul Arasında İşbirliği

Özel eğitim ve kaynaştırmayla ilgili yasa, yönetmelik ve genelgeler ile ailenin, tanı sürecindeki ve okuldaki BEP biriminin asli üyesi olarak yer almasına yasal zemin oluşturulmuştur. Ancak henüz aileler bu süreçlerde aktif üyeler olarak yer almadığı gözlemlenmektedir. Okulda BEP biriminin sorumlusu olarak ailenin BEP birimlerine katılımını sağlamalıdır. BEP biriminde yer alan aile hem çocuğun değerlendirilmesinde bir çok yararlı bilgi verebilir, hem de daha gerçekçi hedefler belirlenmesine ve materyal hazırlama, ödevler, geziler gibi çalışmalarda öğretmenle işbirliği içinde çocuğunun eğitiminde aktif bir rol alabilir.

Okul –Aile işbirliğini geliştirmek için;

- 1-Düzenli aralıklarla yüz yüze görüşmeler yapmak
- 2-Kaynaştırma öğrencisinin ailesinin veli toplantılarına katılımını sağlamak,
- 3-Gerektiğinde telefonla konuşma veya ev ziyaretleri yapmak
- 4-Yazılı notlar ile ödevler veya materyal gibi için günlük iletişimi sürdürmek, gibi yöntemler gerektiğinde kullanılmalıdır.